

บทที่ ๑

ศิลปะในการฟัง

(The Art of Listening)

การฟังกับการได้ยิน (Listening and Hearing)

การพูดเป็นการสื่อความหมายแบบสองทางหรือ two-way communication ซึ่งย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟังด้วย ถ้าการพูดเป็นศิลปะการฟังก็นับเป็นศิลปะด้วย และศิลปะในการฟังมีความสำคัญเท่าๆ กับศิลปะในการพูด อาจพูดได้ว่าผลสำเร็จในการสื่อสารติดต่อกันนั้น ส่วนหนึ่งอยู่ที่ความตั้งใจและความสามารถในการฟังนั่นเอง ปกติแล้วคนเรามีเครื่องมือในการฟังพร้อมอยู่แล้ว คือมีตา มีจิตใจ และมีหูที่จะฟังให้เข้าใจ แต่ส่วนใหญ่แล้วเราจะไม่ได้ฟัง สิ่งที่เราได้รับคือการได้ยินเท่านั้นเอง

ถ้าเราทบทวนถึงขบวนการสื่อสาร (กล่าวมาแล้วในบทที่ 1) จะเห็นว่าเป้าหมายสุดท้ายที่ผู้ส่งสารหรือเรื่องราวออกไปคือผู้รับ เป้าหมายของผู้ส่งสารจะสำเร็จ สมความมุ่งหมายเมื่อผู้รับมีจิตใจที่เต็มใจจะรับสาร แต่ความเป็นจริงแล้ว จิตใจของคนเราไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ดังนั้นเมื่อผู้ฟังกำลังฟัง จิตก็มีแนวโน้มที่จะทำอย่างอื่นด้วยเช่น ผันกลางวัน พะวงดั่งปัญหาของตนเอง คิดถึงเพื่อน หรือเรื่องอื่นๆ ฯลฯ จนกระทั่งขบวนการฟังนั้นกลายเป็นการได้ยินเพียงอย่างเดียว การได้ยิน (hearing) กับการฟัง (listening) นั้นไม่เหมือนกัน การได้ยินเป็นขบวนการทางกายภาพ ซึ่งจะจับเอาเสียงต่างๆ ผ่านเข้าหูเท่านั้น แต่ไม่สามารถจำแนกสาระของสิ่งที่ผ่านเข้าหูว่าเป็นอะไร เช่นเมื่อเราเข้าไปในห้องโถงหรือห้องอาหารที่มีผู้คนคุยกัน เราจะได้ยินว่ามี

เสียงคุยกัน แต่เราจะไม่รู้ว่าเป็นเรื่องอะไร ส่วนการฟังนั้นเป็นทั้ง
ขบวนการทางร่างกายและทางจิตใจ (a physical and mental process) นั้น
หมายความว่าเมื่อเสียงผ่านเข้าหูมาแล้ว (ได้ยิน) จิตของผู้ฟังต้องมีความตั้งใจ
แน่วแน่ หรือมีสมาธิที่จะรับรู้ว่าเป็นเสียงที่ได้ยินนั้นเป็นเสียงพูดคุยกัน ด้วยเรื่อง
อะไร

ทำไมเราจึงไม่ชอบฟัง

เป็นความจริงที่คนเราชอบพูดมากกว่าฟัง และหาผู้ฟังที่ดีได้ยากกว่า
ผู้พูดที่ดีหลายเท่าตัว ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ผู้ฟังจะฟังสยดสยองอยู่ที่ผู้พูดก็ตาม แต่
จิตของผู้ฟังนั้นไม่ได้อยู่ที่คนพูดเลย เราจะพบผู้ฟังเช่นนี้บ่อย ๆ และบางครั้ง
ตัวเราก็คือตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นการติดต่อสื่อสารกันจึงไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

กล่าวกันว่าในขณะที่เราฟังคนอื่นพูดนั้น เราสามารถรับเรื่องราวที่ฟัง
ได้ในอัตราประมาณ 125—150 คำต่อนาที แต่คนเรามีความสามารถในการ
พูดหรืออ่านเร็วกว่า 2-10 เท่า และจิตใจของคนเราสามารถคิดเรื่องต่างๆ
ในอัตรามากกว่า 1,000 คำต่อนาที ดังนั้นการทำงานของจิตเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ
จึงเร็วกว่าความสามารถที่จะรับหลายเท่าตัว นอกจากนี้จิตใจของคนเรามี
เวลาว่างที่จะทำสิ่งอื่น ๆ (นอกจากการฟัง) มากมาย บางครั้งก็ล่องลอยอย่าง
ไม่มีจุดหมาย นอกจากว่าจะได้รับการควบคุมหรือฝึกฝนให้อยู่ในระเบียบ หรือ
มีการกำหนดจิตไว้เฉพาะที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเนื่องจากอัตราความเร็วในด้าน
ความสามารถระหว่างจิตใจและกายแตกต่างกัน และเนื่องจากคนเรามุ่งที่เรื่อง
ของตนเองมากกว่าเรื่องของคนอื่น คนเราจึงมีนิสัยฟังคนอื่นพูดน้อยลง บางคน
ถึงกับไม่ชอบฟังคนอื่นพูดเอาเลย

นอกจากนี้ เหตุอื่น ๆ ที่ทำให้คนเราไม่ชอบฟังก็คือ

1. เราไม่สนใจฟัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเราไม่มีประสบการณ์ในการฟัง ไม่มีสมาธิ หรือไม่สนใจในเรื่องนั้น ๆ มีอยู่บ่อยครั้งที่เรารู้ตัวว่า เราแกล้งหรือแสร้งทำเป็นสนใจฟัง ไม่ว่าจะฟังที่บ้าน ที่ทำงาน ที่สโมสร หรือในสถาบันการศึกษา หรือในห้องประชุมก็ตาม เราจะทำท่าตั้งใจฟังด้วยการมองหน้าผู้พูด ผงกศีรษะหรือพยักหน้า หรือยิ้มกับผู้พูด แต่ความจริงแล้วเราไม่รู้เลยว่าผู้พูดพูดเรื่องอะไร ทั้งนี้ก็เพราะเราแสร้งทำเป็นสนใจ เราทำท่าให้ผู้พูดคิดว่าเราสนใจและตั้งใจฟัง เพื่อว่าผู้พูดจะได้ไม่ถามเรา หรือทดสอบเรา หรือกล่าวหาว่าเราขาดมารยาทในการฟัง

2. เราไม่อยากฟังเพราะว่าบุคลิกภาพของผู้พูดไม่ดี ไม่ถูกรสนิยมหรืออยู่ในมาตรฐานเดียวกับเรา เป็นความจริงที่ว่า สิ่งเล็กๆ น้อยๆ ในตัวผู้พูดมีอิทธิพลทำให้คนฟังไม่พอใจ และมีผลทำให้ไม่ฟัง สิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่มีอิทธิพลเหล่านี้คือ ท่ายืน ทรงผม เครื่องแต่งกาย ท่าทางที่เงอะงะ เก้งก้าง การเลียริมฝีปาก ผมที่ยุ่งเหยิง แว่นตาที่เทอะทะ ใฝ่ที่แก้ม หรือแม้กระทั่งรองเท้าที่ล้าสมัย หรือสกปรก ฯลฯ จะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการฟังมากทีเดียว

3. เรามักจะตามใจตัวเองด้วยการเลือกฟังเรื่องที่ตัวเองพอใจจะฟัง ถ้าเรื่องใดที่ตัวเราไม่ชอบ หรือไม่มีความรู้ หรือสั่นหตุกก็จะไม่ฟัง นอกจากนี้ยังตำหนิผู้พูดอีกว่าพูดไม่ดี ไม่สนุก หรือโทษว่าเรื่องที่น่าสนใจไม่น่าสนใจ

4. เรามักจะตั้งใจมากเกินไป (over-listening) นั่นก็คือ ตั้งใจอย่างจริงจังว่าจะตั้งใจฟัง จะติดตามฟังทุกคำพูด เมื่อผู้พูดปรากฏตัวบนเวที เราก็จดจำอริยาบถท่าทางตลอดจนส่วนที่เป็นบุคลิกภาพของผู้พูดไว้หมด จนไม่ได้ฟังเนื้อหาสาระที่สำคัญของการพูดครั้งนั้น

5. คนเรามีนิสัยเห็นแก่ตัว มักง่าย และมีแนวโน้มที่จะเลือกฟังเรื่อง
ที่ง่าย หลีกเลี่ยงการฟังเรื่องที่ยาก นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมยังมีส่วนช่วย
ทำให้เรามีนิสัยเช่นนั้นมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเราฟังวิทยุหรือรายการ
ทางโทรทัศน์ รายการใดที่ยาก ไม่สนุก เราจะเปลี่ยนสถานีใหม่เพื่อฟัง หรือ
ดูรายการอื่นที่ง่ายกว่าและสนุกกว่า

6. เรามักขาดความอดทน เมื่อเราพบกับสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม
แทนที่เราจะปรับตัวหรืออดทน เรากลับไม่ฟังเสียเฉย ๆ เช่นเมื่อสภาพภายใน
ห้องอบอ้าว ร้อนหรือเย็นเกินไป หรือมีเสียงรบกวน (เสียงรถยนต์ หรือ
เสียงคนคุยกัน ฯลฯ)

นอกจากนี้ยังขาดความอดทนในการฟังคำพูดบางคำที่ตนไม่ชอบ หรือ
คำพูดแบบที่เรียกว่า “จุดใต้คำต่อ” หรือคำที่เจือใจเรา

7. คนเรามีทัศนคติคับแคบหรือทัศนคติเดียว กล่าวคือเมื่อไม่ชอบ
เรื่องใด หรือไม่ชอบผู้พูดก็จะไม่ยอมฟังเรื่องนั้น ๆ อีกเลย

เมื่อพิจารณาให้รอบคอบแล้วจะเห็นว่า “การฟัง” เป็นหน้าที่โดยตรง
ของผู้ฟัง สมควรอย่างยิ่งที่ผู้ฟังจะต้องศึกษา และปรับปรุงระเบียบและนิสัย
การฟังของตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังจะต้องฝึกทักษะด้านการฟังอยู่เสมอ
เพื่อว่าการฟังของตนเองจะได้มีประสิทธิภาพ

มีผู้เรียกการฟังว่า “*A fine art of listening*” นั้นหมายความว่า
คนที่จะเป็นผู้ฟังได้ดี จะต้องมีการเรียนรู้ และฝึกฝน

การฟังมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของเราและต่ออาชีพของเราอย่างมาก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการติดต่อกับผู้อื่น ใคร่ขอยกตัวอย่างให้เห็นเด่นชัดว่า
คนหนุ่มสาวที่สำเร็จการศึกษาใหม่ ๆ จำนวนมากที่ไปหาผู้ใหญ่ หรือคนสำคัญ
และพบว่าผู้ใหญ่ไม่แสดงความเมตตาอาวี คนหนุ่มสาวมักจะติผู้ใหญ่ว่า ไม่ให้

ความร่วมมือ ไม่โต้เถียง และไม่ต้องรับคนหนุ่มสาว แต่ความจริงแล้ว เป็นเพราะว่าคนหนุ่มสาวไม่รู้จักคิดปะในการฟังนั่นเอง กล่าวคือคนหนุ่มสาว มักจะฝังใจในเรื่องที่ตนต้องการจะพูด และมักจะเป็นผู้พูดมากกว่าผู้ฟัง ส่วน ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีกิจธุระมาก ไม่มีเวลาฟังคนอื่นมากนัก อีกทั้งส่วนใหญ่มักจะ ยึดมั่นว่า ผู้น้อยควรฟังผู้ใหญ่ เมื่อมาพบคนหนุ่มสาวที่เอาแต่พูดและไม่ยอม ฟัง จึงเกิดความเบื่อหน่าย ไร้ค่าและไม่แสดงความเมตตาอารี และไม่อยากจะ ติดต่อกัน ในบางครั้งผู้ใหญ่ยังคิดอีกว่า คนหนุ่มสาวไม่เคารพหรือยกย่อง นับถือคน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การฟังเป็นวิธียกย่องคนวิธีหนึ่ง และเป็นสิ่งจำเป็นในการติดต่อกับผู้อื่นด้วย

การปรับปรุงสมรรถภาพในการฟัง

คงได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นหน้าที่ของผู้ฟังจะต้องศึกษา ฝึกฝนและปรับปรุงระเบียบและนิสัยการฟังของตนเองให้ดีขึ้น สิ่งแรกที่ผู้ฟังควรปรับปรุงก็คือ “การ (ยอมเสียเวลา) อดทนฟัง” ในการติดต่อแบบตัวต่อตัวหรือเผชิญหน้ากัน (face-to-face communication) เช่นการสนทนากัน การสัมภาษณ์ ฯลฯ เรามีแนวโน้มที่จะใช้เวลาคิดและเตรียมเรื่องที่เราจะพูดมากกว่าที่เราจะ ใช้เวลาฟังคนอื่นพูด คาร์ลโรเจอร์ (Carl Rogers) ได้ชี้แจงให้เห็นเทคนิคของการแนะนำว่า ผู้ที่ให้คำแนะนำ หรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำควร ใช้วิธีฟังมากกว่าวิธีพูด หมายความว่าผู้ที่ให้คำแนะนำควรจะฟัง แล้วให้ผู้ที่มีปัญหาได้มีโอกาสพูด (เล่า) ถึงปัญหาของตัวเอง เมื่อตัวเจ้าของปัญหาหรือ ผู้มีความทุกข์ ได้พูดแล้วก็จะเกิดความรู้สึกสบายใจขึ้น และดูเหมือนว่าปัญหานั้นได้หมดไป ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า เจ้าของปัญหาอยากมีโอกาสยก “ปัญหา หนักอก” นั้นออกไปเสียด้วยการพูด โดยขอให้มีคนฟังปัญหาของตัวเองก็พอ

ตามหลักจิตวิทยากล่าวกันว่า คนเราอยากให้คนอื่นฟังเราพูด (หมายความว่าคนเราอยากเป็นคนพูด) อยากให้คนอื่นสนใจตัวเอง ดังนั้นการตั้งใจฟังคนอื่นพูดจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้คนอื่นพอใจ เราจะสังเกตเห็นว่าคนรอบๆ ตัวเรามากๆ จะเป็นผู้พูดมากกว่าผู้ฟัง และถ้าเราพูดแข่งกับคนอื่น ๆ หรือในหมู่เพื่อน ๆ บ้าง คนอื่นจะไม่พอใจเรานัก แต่ถ้าเราพูดน้อยแล้วฟังมาก คนอื่นจะพอใจมาก จึงกล่าวได้ว่ารู้จักฟังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าสังคมเท่า ๆ กับการติดต่อทางธุรกิจ

สิ่งที่ควรปรับปรุงข้อต่อไปก็คือโต๊ะทำงาน โต๊ะทำงานนั้นเป็นอุปสรรคต่อการฟังอย่างยิ่ง เพราะโต๊ะทำงานจะแยกผู้พูดกับผู้ฟังให้ดูเหมือนอยู่ห่างไกลออกไป ทำให้ขาดความรู้สึกอบอุ่นหรือการเป็นกันเอง นอกจากโต๊ะทำงานแล้ว กองเอกสาร หนังสือ แจกันดอกไม้ กล้องบุหรี รูปภาพ ฯลฯ ยังเป็นอุปสรรคต่อการฟังด้วย เมื่อผู้ฟังทำหน้าที่ "ฟัง" นั้นจะทำหน้าที่ฟังไปพร้อมๆ กับหู แต่ถ้าโต๊ะนั้นมีสิ่งของดังกล่าว ผู้ฟังก็จะรู้สึกว่ามีสิ่งของมากั้นขวาง และบางครั้งผู้ฟังเองก็มีแนวโน้มที่จะมองสิ่งของเหล่านั้น ซึ่งจะทำให้ความสนใจฟังลดน้อยลง และทำให้ผู้พูดเกิดความไม่พอใจ ไม่อยากจะติดต่อด้วยขอยกตัวอย่างในกรณีดังกล่าวคือเมื่อมีผู้มาติดต่อ เจ้าของห้องไม่ควรจะมีเข้าของไว้บนโต๊ะ ถ้ามีชุดรับแขกก็ควรนั่งที่โต๊ะรับแขก ถ้าไม่มีก็ควรย้ายสิ่งของบนโต๊ะไว้ที่โต๊ะข้าง ๆ และในขณะที่ผู้มาติดต่อพูดคุยด้วย เจ้าของห้องไม่ควรจะอ่านหนังสือหรือเอกสารใด ๆ แต่ควรจะให้ความสนใจรับฟัง ในทำนองเดียวกันผู้ที่มาติดต่อก็ไม่ควรที่จะอ่านเอกสาร จดหมาย หรือหนังสือที่วางไว้บนโต๊ะนั้น หรือสอดสายสายตามองสำรวจเข้าของหรือเครื่องประดับห้อง แต่ควรตั้งใจมองผู้พูดและตั้งใจฟัง

ข้อควรปฏิบัติในการฟัง

ในกรณีที่เป็นการฟังคำบรรยาย คำปราศรัย สุนทรพจน์ หรือการพูดให้ความรู้อื่น ๆ ที่ผู้ฟังไม่สามารถจะกำจัดสิ่งที่มาขัดขวางการฟังได้ หรือไม่ สามารถจะบอกให้ผู้พูดรู้ได้ ผู้ฟังจะต้องใช้ความสามารถในการฟังให้มากที่สุด ซึ่งอาจปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ตามองผู้พูด เป็นความจริงที่ว่าคนเราจะฟังด้วยหูพอ ๆ กับการฟังด้วยตา เพราะว่าการสื่อความหมายเชิงอวัจนภาษา (nonverbal communication) ของผู้พูดเช่นการแสดงสีหน้า ท่าทาง การทำมือประกอบการพูด การส่งสัญญาณลักษณะนั้นมีความหมายมากเท่า ๆ กับเสียงพูดที่เราได้ยิน ถ้าเรามองหน้าผู้พูด เราจะรู้ได้ทันทีว่าผู้พูดพูดอย่างจริงจัง หรือพูดไปเรื่อย ๆ หรือพูดด้วยอารมณ์ขัน

2. พยายามตั้งใจสมาธิ ในการฟัง และพยายามฟังให้จบเนื้อความ ผู้พูดที่พูดไปเรื่อย ๆ โดยไม่ใช้การสื่อความหมายเชิงอวัจนภาษาเข้าช่วยนั้นเป็นการพูดที่ผู้ฟังต้องใช้สมาธิและความตั้งใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประโยคเดี่ยว ๆ หรือคำเดี่ยว ๆ นั้นย่อมจะมีความหมายไม่ชัดเจน ผู้ฟังจึงต้องตั้งใจฟังต่อไปจนกว่าจะเข้าใจหรือรู้ความหมาย

3. ติดตามการพูดของผู้พูดแล้วพยายามทำความเข้าใจว่าเนื้อหาที่ตนฟังนั้นเป็นเรื่องอะไร นำไปสู่ผลหรือข้อสรุปใดบ้าง ถ้าผู้ฟังทำเช่นนั้นได้ก็เท่ากับตัดรายละเอียดของการพูดนั้น ๆ ออกไป และส่วนที่ได้นั้นคือเนื้อหาหรือสาระสำคัญของเรื่องที่ได้ฟัง

4. เมื่อตั้งใจฟังเรื่องราวทั้งหมดแล้ว ผู้ฟังย่อมสามารถที่จะเรียบเรียงเนื้อหาของผู้พูดได้ และสามารถทบทวนใจความสำคัญของ การพูดนั้น ๆ ได้

วิธีปรับปรุงทักษะในการฟัง

ผู้ที่ฟังได้ดีนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงการฟังของตนเองเสมอ ๆ นอกจากการกำจัดเครื่องกีดขวางการรับฟังแล้ว ก็ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี่คือ

1. เตรียมตัวให้พร้อมทั้งกายและใจในการฟัง
2. ตั้งใจฟัง พยายามตั้งใจสมาธิอยู่กับการฟังนั้น ๆ
3. ขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการฟัง เช่น ย้ายจากที่นั่งที่มีคนคุยกันไปข้างหน้า หรือที่เหมาะสม ฯลฯ
4. สนใจฟังและอดทนฟัง พยายามนั่งตัวตรงและสนใจผู้พูด
5. พยายามฟังและสรุปเนื้อหาสาระของเรื่องนั้น ๆ แทนการติชมบุคลิกของผู้พูด
6. ถ้าความจำของคนไม่แม่นยำและความตั้งใจฟังยังไม่แน่วแน่ ควรใช้วิธีจดโน้ต (ย่อ) เข้าช่วย
7. ฟังเรื่องที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาก และฟังผู้พูดที่มีลีลาการพูดไม่ตื้นเต้น สนุก หรือเร็วใจ
8. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นหรือความเชื่อของเรา, และพยายามฝึกตัวเองให้วางใจเป็นกลางต่อเรื่องที่รับฟัง

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงวิธีปรับปรุงทักษะในการฟังโดยสรุปเท่านั้น ผู้ที่ต้องการมีความสามารถในการฟังจำเป็นที่จะต้องรับรู้ว่าตัวเองมีข้อบกพร่องด้านใด จากนั้นจึงตั้งใจแก้ไขต่อไป วิธีแก้ไขที่ดีก็คือการฝึกฝนวิธีที่ถูกต้องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ในที่สุดก็จะเป็นผู้ฟังที่ดีได้

การฟังเป็นทั้งทักษะและศิลปะที่ต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนเช่นเดียวกับ
การพูด ผู้ฟังที่ดีจะต้องเตรียมพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจจะต้องยอมเสียเวลา
รับฟัง ต้องรู้จักกำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการฟังต้องรู้จักสังเกตการสื่อความ
หมายเชิงอวัจนะภาษาของผู้พูด ต้องมีความรู้ในด้านการตีความหมายของ
ภาษา และต้องมีความอดทน

เอกสารอ่านประกอบ เรื่องศิลปะในการฟัง

การพูดเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง เรียกว่าวาทศิลปะ ซึ่งเรารู้จักกันมากแล้ว แต่ดูเหมือนเราจะยังไม่ทราบกันทั่วไปว่า การฟังเป็นศิลปะอันหนึ่ง ซึ่งถึงแม้จะไม่มีชื่อพิเศษอะไรที่จะเรียกกันให้ไพเราะอย่างวาทศิลปะก็ดี ศิลปะการฟังก็สำคัญเท่าๆ กับศิลปะแห่งการพูด และมีตัวอย่างหลายเรื่อง que แสดงให้เห็นว่า ศิลปะแห่งการฟังนั้น ถ้าเราใช้ให้ดีก็จะได้ผลดีไม่น้อยกว่าศิลปะแห่งการพูด

การพูดคืออาจเป็นเครื่องจูงใจให้คนนิยมและบันดาคลผลสำเร็จให้มาก แต่ถ้าพูดมากเกินไป พูดเสียคนเดียว พูดถึงเรื่องของตัวเอง จะเป็นเหตุแห่งความเบื่อหน่าย ส่วนศิลปะการฟังนั้น ไม่มีทางที่จะให้เกิดผลร้ายอย่างไร แต่ "ศิลปะแห่งการฟัง" นั้น ไม่ได้หมายถึงการที่นิ่งนั่งปล่อยให้คนอื่นพูดฝ่ายเดียว แล้วก็ฟังเหมือนฟังเทศน์ การทำเช่นนั้น ง่ายเกินกว่าที่จะนับว่าเป็นศิลปะ ศิลปะแห่งการฟังหมายถึงความสามารถที่จะชักจูงผู้พูดให้หันเข้าไปหาเรื่องที่เขาค้นถนัดที่สุด แล้วก็แสดงให้เขาเห็นว่าตนฟังคำพูดของเขาด้วยความตั้งใจ อยากรู้อยากฟังจริงๆ รู้จักสอดคำถามในโอกาสที่เหมาะสม รู้จักปล่อยให้ผู้พูดพูดจนสิ้นกระแสความ รู้จักช่วยผู้พูดที่กำลังจะหมดเรื่องพูดให้กลับมีเรื่องขึ้นมาใหม่เพื่อให้เขาพูดได้ต่อไป แล้วก็ฟังด้วยความตั้งใจ หรือแสดงให้เขาเห็นว่าตั้งใจนี้แหละคือศิลปะแห่งการฟัง

ศิลปะติดกับวิทยา วิทยามักมีกฎเกณฑ์หลักวิชาและมีหนทางให้เดิน แต่ศิลปะต้องอาศัยไหวพริบและความคิดประดิษฐ์ จะวางกฎตายตัวอะไรไม่ได้ถนัด ฉะนั้น เราก็ไม่สามารถจะวางกฎเกณฑ์อันแน่ชัดว่า วิธีใช้ศิลปะแห่งการฟังควรทำอย่างไร ทางที่ดีที่สุดควรจะลองหาดตัวอย่างต่างๆ มาก่อยๆ พิจารณากันดู เป็นเรื่อง ๆ ไป

---

* หลวงวิจิตรวาทการ *กุศโลบาย* พระนคร : เสริมวิทยบรรณาการ 2514 หน้า 53-64, 73-75

ประธานาธิบดีคูลิดจ์ ได้แต่งตั้งให้นายมอร์โรว์ เป็นเอกอัครทูตแห่ง สหพันธรัฐอเมริกา ประจำประเทศเม็กซิโก เราทราบกันอยู่แล้วว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหพันธรัฐอเมริกากับเม็กซิโกนั้น หาเวลารบวันได้ยาก เม็กซิโกถือว่าสหพันธรัฐอเมริกาเป็นศัตรูอย่างร้ายแรงของตน ความเคลื่อนไหวของอเมริกาทุกเรื่องที่เป็นไปทางเม็กซิโกนั้น เม็กซิโกสันนิษฐานไว้ก่อนเสมอว่า สหพันธรัฐอเมริกาพยายามก่อภัยให้แก่เม็กซิโก ถึงแม้สหพันธรัฐอเมริกาจะมีเจตนาดีต่อเม็กซิโกสักเพียงไร ก็ยากที่จะทำให้เม็กซิโกเข้าใจในเจตนาดีอันนั้น ทูตที่สหพันธรัฐอเมริกาส่งไปประจำเม็กซิโกนั้น เม็กซิโกถือว่าเป็นบุคคลที่ส่งไปเพื่อหาช่องทางประทุษร้ายเม็กซิโกเป็นเบื้องต้น และทำความพิชานให้เม็กซิโกเป็นที่สุด ทูตอเมริกันประจำเม็กซิโก จึงยากที่จะหวังได้รับปฏิสันถารจากรัฐบาลเม็กซิกันด้วยอัธยาศัยไมตรี โดยนัยนี้งานของทูตอเมริกันในเม็กซิโกจึงเป็นผลงานที่ลำบากยากยิ่ง ถึงกับตำแหน่งทูตอเมริกันประจำเม็กซิโกนั้น เรียกกันว่า “ตำแหน่งปรุมพยาบาล”

แต่นายมอร์โรว์ เอกอัครทูตที่ประธานาธิบดีคูลิดจ์ตั้งนั้น ได้ดำเนิน กุศโลบายจนได้ผลดีเท่าที่ทูตทั้งหลายจะพึงทำได้

นายมอร์โรว์เข้าไปยื่นสารตราตั้ง ต่อท่านกาเลสประธานาธิบดีเม็กซิโก พอวันรุ่งขึ้น ประธานาธิบดีกาเลสก็กล่าวแก่คนข้างเคียงว่า “ในที่สุด เราได้พบ เอกอัครทูตที่ทุกคนรู้เรื่อง”

ที่ประธานาธิบดีกาเลสกล่าวว่า นายมอร์โรว์เป็นทูตที่ทุกคนรู้เรื่องนั้นก็คือในวันแรกที่นายมอร์โรว์พบ และรับประธานเลี้ยงจากประธานาธิบดีกาเลส นั้น นายมอร์โรว์ไม่ได้พูดอะไรที่สำคัญเลย

ในเวลารับประทานอาหาร มอร์โรว์แสดงความเอาใจใส่ในอาหาร และชมว่าแปลก ว่าอร่อย พอถึงขนม มอร์โรว์รับประทานจนหมด และขอเติม

เพื่อแสดงว่าเราสนใจมาก เสร็จจากอาหาร คvikบุหรีสูบ แล้วก็ได้ตามท่าน
ประธานาธิบดีกาเลสถึงความเป็นไปในเม็กซิโก ตามถึงความหวังและความ
มุ่งหมายในวิธีการปกครอง ตามถึงงานที่ท่านประธานาธิบดีกำลังพยายามทำ
ตามถึงสิ่งที่ท่านประธานาธิบดีนึกหวังสำหรับอนาคตของเม็กซิโก

รวมความว่า มอร์โรว์หาหนทางให้ประธานาธิบดีกาเลสพูด แล้วตนก็
ฟังด้วยความเอาใจใส่ หรือแสดงว่าเอาใจใส่ใครรู้ ชื่อนี้แหละที่ประธานาธิบดี
กาเลสกล่าวชมมอร์โรว์ว่าพูดกันรู้เรื่อง และตั้งแต่วันนั้นมา ประธานาธิบดี
กาเลสก็เป็นมิตรดีของมอร์โรว์ และมอร์โรว์ก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้สะดวก
โดยไม่ประสบอุปสรรคหรือความเกลียดชังระว่างระวางอย่างที่คุณต่ออเมริกัน
ทั้งหลายเคยประสบมา

นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงว่า บุคคลสามารถเป็นที่รักที่นิยมของคนทั้งหลาย
ด้วยศิลปะในการฟัง

การแสดงความสนใจในคำพูดของคนอื่นนั้น ต้องแสดงว่า สนใจอย่าง
ไม่มีเวลาเพียงพอ เมื่อการสนทนาสุดสิ้นโดยหมดเวลา หรือโดยเหตุหนึ่งเหตุใด
ก็ตาม ต้องแสดงให้เห็นว่าความสนใจของตนในเรื่องนั้นยังมีอีกมาก และถ้ามี
โอกาสภายหลังก็จะขอฟังต่อไป วิธีนี้เป็นวิธีดี แต่ถ้าแสดงว่าพอใจแล้ว เพียง
พอแล้ว ก็อาจเสียผลในการข้างหน้า ผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์นิวยอร์กคนหนึ่ง
ได้มีโอกาสสัมภาษณ์กับนายธนาคารอังกฤษผู้มีชื่อเสียงที่วอลสตรีต ได้ได้ถาม
ถึงปัญหาเรื่องการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ นายธนาคารก็บรรยายให้ฟัง เมื่อ
เสร็จการสัมภาษณ์ นักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นแสดงความขอบคุณนายธนาคาร และ
เพื่อจะยกย่องนายธนาคารผู้ให้สัมภาษณ์ นักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นกล่าวว่า คำ
ชี้แจงของนายธนาคารนั้นดีมาก กระทำให้เขาได้รับความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ใน
ปัญหาเรื่องการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เราอ่านเรื่องคุณแต่เพียงเท่านั้นและ

ไม่ตรวจให้ลึกซึ้งก็ไม่แลเห็นว่า นักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นทำผิดอะไร การพูดเช่นนั้นเป็นการแสดงความขบใจและยกย่องนายธนาคาร ซึ่งชอบด้วยมารยาทแห่งการสัมภาษณ์อยู่แล้ว แต่ความจริง นักหนังสือพิมพ์ผู้นี้กระทำผิดอย่างสำคัญ ความผิดของเขาคือการแสดงความได้รับความรู้เพียงพอแล้ว ผลที่นักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นได้รับ คือถูกนายธนาคารผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวประชดให้ว่า “ท่านเป็นอัจฉริยะบุรุษ ท่านเรียนเรื่องการแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศ ได้รับความรู้แจ่มแจ้งในช่วงเวลาประเดี้ยวเดียว ข้าพเจ้าทำงานในธนาคารมา 40 ปีแล้วยังไม่มีความรู้ในเรื่องนี้อย่างแจ่มแจ้งเลย” นี่คือการพลาดอย่างใหญ่ของนักหนังสือพิมพ์ผู้นั้น คือพลาดตรงที่ไปแสดงความได้รับความรู้เพียงพอเสียแล้ว ถ้านักหนังสือพิมพ์ผู้นั้นเข้าใจหลักที่กล่าวมาในข้อนี้ และแทนที่จะพูดอย่างที่พูดมาแล้วนั้น ถ้าจะพูดว่า คำอธิบายของนายธนาคารผู้นั้นแจ่มแจ้งดีมาก กระทำให้เขาสนใจอยากฟังอยากศึกษาเรื่องนี้ ให้ ได้รับความรู้ยิ่งขึ้นไปอีก ดังนี้แล้ว จะได้ผลดีอีกมากทีเดียว เคล็ดลับสำคัญในเรื่องนี้อยู่ตรงที่ว่า เราต้องแสดงให้เห็นว่าความสนใจของเราในการฟังคำพูดของเขานั้นยังไม่หมดสิ้น ตรงกันข้าม คำพูดของเขากลับทำให้เราสนใจในเรื่องนั้น ๆ ยิ่งขึ้น และอยากจะได้มีโอกาสฟังต่อไปอีก

เอกสารอ่านประกอบเกี่ยวกับการฟัง^{*1} อันชนกชนนีนี้รักเจ้า เทียมเท่าชีวิตก็ได้^{*2}

สิ่งที่มีอำนาจสามารถทำให้ห่มเทศชีวิตจิตใจ และสมบัติทั้งปวงที่มีลงไปโดยไม่คิดอ่านและอาลัยเสียดายนั้น คือความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตรธิดา เพราะเป็นเลือดในหัวอกของตนแท้ ซึ่งควรเรียกได้ว่าเป็นผู้คอยรับบาป-กรรมจากบุตรธิดาอย่างสนิทใจไม่มีทางหลีกเลี่ยง- การเลี้ยงดูทุกอย่างก็ทำด้วยความรักความสงสารอย่างสุดจิตสุดใจ ไม่ว่าบิดามารดานั้น ๆ จะเป็นชาติชั้นวรรณะใด และตกอยู่ในฐานะมั่งมีหรือยากจนเพียงไร ส่วนความรักบุตรธิดานั้นไม่มีจนและลดลงตามฐานะเลย แต่เป็นความรักที่มีสมบูรณ์และล้นฝั่งแห่งใจอยู่เสมอ ยิ่งกว่าน้ำในมหาสมุทร ซึ่งมีเวลาขึ้นลงตามเวลาของมัน ความรักก็มาก การเลี้ยงดูก็ยาก การบริการทุกด้านก็ยาก ความพยายามที่จะให้บุตรธิดาเป็นคนดีในปัจจุบันและอนาคตก็ยาก ไม่มีคำว่า “ง่าย” แฝงอยู่บ้างเลย ทุก ๆ อริยาบถไม่ปรากฏว่าได้ลดหย่อนผ่อนคลายความรัก ความห่วงใย ในบุตรธิดาลงบ้างเลย แม้จะเรียกว่า ‘นรกแห่งความรัก ความห่วงใย’ ก็ไม่ควรจะผิด เพราะผู้เป็นบิดามารดาของบุตรธิดาต้องตกนรกหลุมรักหลุมห่วงใยนี้ด้วยกันแทบทุกคน

บุตรธิดาทั้งหลายผู้มีบิดามารดาเป็นแดนเกิดและเลี้ยงดูจึงควรสำนึกตัวอย่างยิ่ง จะได้เห็นความสำคัญของชีวิต อัดภาพร่างกาย และความผิต-ถูก-ชั่ว-ดี ของตน เมื่อมีความทะนงตนในความเป็นอิสระของชีวิตและความประพฤติที่เข้าใจว่าปราศจากหลักประกัน คือบิดามารดา ก็จะมีทางแก้ไขให้ลดลง และกลับเห็นบุญเห็นคุณของท่านที่ให้กำเนิด และเลี้ยงดูเรามาแต่วันอุบัติขึ้นเป็นมนุษย์ ไม่ลืมตัวจนกลายเป็นคนดีเสมอเยี่ยงต่อบิดามารดา ผู้พลีชีพเพื่อบุตรธิดาตลอดมาด้วยความรักอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่มีพิษภัยแฝงอยู่ในความรักนั้น ๆ เลย บุตรธิดาจะไปหาความรักความสงสารอันมีคุณค่ายิ่งจากใครและที่ไหนได้อีก นอกจากบิดามารดาแล้วไม่มีท่านผู้ใดจะสามารถหยาบยกให้เราได้ ดังนั้นบุคคลที่หาได้ยาก

*1 สมมุติว่าท่านฟังเรื่องนี้ ท่านพอจับใจความสำคัญอะไรได้บ้าง และท่านมีสมาธิในการฟังดีเพียงไร

*2 ปาฐกถาธรรมของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน จังหวัดอุตรธานี

วนฺสอสงฺธรม กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518

ในโลกจึงควรจะได้แก่บิดามารดาผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรธิดาเท่านั้นเป็นอันดับแรก การสนองตอบรับท่านด้วยคุณค่าอันสูงสมเกียรติ จึงไม่มีสิ่งใดยิ่งไปกว่าความรู้สำนึกในพระคุณ การยอมรับคำตักเตือนสั่งสอนด้วยความเต็มใจและปฏิบัติตาม ไม่ฝ่าฝืนยึดถือท่านเป็นเส้นชีวิตและทางดำเนินโดยชอบธรรม ภรรยาภักดิ์ยอมรับ แม้ท่านห้ามในขณะที่ทำผิดเรายอมจำนน ปฏิบัติตนต่อท่านประหนึ่งผ้าชีวหรือที่เช็ดเท้า ฉะนั้น

ถ้าจะให้ถูกต้องตามหลักความจริงแล้ว ควรจะพูดว่า ไม่มีใครจะรวบรวมหัวใจบิดามารดาด้วยเรื่องและสิ่งต่าง ๆ ไม่มีเวลาจบสิ้นยิ่งกว่าบุตรธิดา ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติอันแสนรักและสงวนของท่าน แต่มิได้ถือว่าเป็นการรวบรวมพอที่จะให้เกิดการคิดนึกในแง่ร้ายต่อบุตรธิดาของตน เพราะความรักความสงสารอันท่วมท้นมาลบล้างโดยสิ้นเชิงตลอดมา จึงแม้แสนจะลำบากและฝืดเคืองก็จำต้องรับโดยทั่วกัน ฉะนั้น บุตรธิดาค้นใจที่มองข้ามแดนกำเนิด คือบิดามารดาผู้มีคุณอันล้นพ้น ไม่นำพาต่อความเคียดแค้นขมขื่น ไม่นำพาต่อการอบรมสั่งสอน ไม่นำพาต่อการสนองตอบแทนบุญคุณเท่าที่ควรแก่ฐานะ ไม่นำพาต่อการเทิดทูนว่าเป็นผู้สูงสุดด้วยความเมตตาและการเสียสละทุกอย่างเพื่อตนตลอดมา ทำความเมินเฉยประหนึ่งตนเกิดจากโพรงไม้ ไร้บิดามารดาผู้ประคับประคองเลี้ยงมนุษย์ทั้งหลาย บุตรธิดาค้นใจนั้นจัดว่าสร้างกรรมลบล้างคุณสมบัติแห่งความเป็นมนุษย์โดยชอบของตนให้ย่อยยับไป ไม่มีคุณค่าที่ควรเรียกว่า 'ลูกผู้สมบูรณ์แบบ' เหลืออยู่เลย เพราะประเพณีของมนุษย์ธรรมทั่ว ๆ ไป ผู้เป็นบุตรธิดาควรจะทราบและระลึกถึงความสำคัญของท่านตลอดอวสาน

ในธรรมท่านสอนไว้ว่า ควรอุปถัมภ์บำรุงบิดามารดาให้มีความสุขเย็นใจเป็นมงคลอันสูงสุด ดังนี้ ก็เพื่อเป็นทางที่ถูกต้องดีงามสำหรับบุตรธิดาจะพึงทำการสนองตอบท่าน ก็การอุปถัมภ์บำรุงนั้น มีหลายประเภทและหลายวิธีด้วยกัน เช่น การให้สมบัติเงินทอง ข้าว น้ำ อาหารคาวหวาน เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย เหล่านี้เรียกว่าให้การอุปถัมภ์บำรุง การพยาบาลรักษาในเวลาเจ็บไข้ได้ทุกข์ หรือประคับประคองท่านในเวลาแก่ชรา ยืนเดินนั่งนอนหรือไปมาไม่สะดวก ก็เรียกว่าการอุปถัมภ์บำรุง การรักษาน้ำใจไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือนบอบช้ำจากการแสดงออกของบุตรธิดา ก็เรียกว่าการอุปถัมภ์บำรุงแต่ละ

อย่าง ๆ การบำรุงด้วยวัตถุหรือด้วยมรรยาทอภัยหทัย ไม่ฝ่าฝืนคือดี จึงเรียกว่าการอุปถัมภ์บำรุงทั้งนั้น ตลอดการช่วยเหลือด้วยอุบายต่าง ๆ ในทางที่ชอบ หรือปลอมโยนให้รีนเร้งใจในเวลาที่ท่านเกิดความหงุดหงิดไม่สบายใจในบางเวลา เรียกว่าเป็นการอุปถัมภ์บำรุงทั้งนั้น บุตรธิดาที่ดีและฉลาด ย่อมทำให้บิดามารดาได้รับความสุขกายสบายใจโดยอุบายวิธีต่าง ๆ ไม่มีประมาณ ชื่อว่าเกิดมาประดับเกียรติยศชื่อเสียงและส่งเสริมวงศ์สกุลให้วัฒนาถาวร เป็นสกุลที่น่าเคารพนับถือ ผิดกับบุตรธิดาที่เกิดมาเป็นตัวบึ้งตัวหนอนบ่อนทำลายจิตใจและทรัพย์สินวงศ์สกุลให้ย่อยยับอับเฉา สมบัติเงินทองงอกไม่ทัน ถูกทะเลถูกไซจากบุตรธิดาประเภทตัวบึ้งตัวแมลง

ท่านสอนเป็นคำโบราณไว้ว่า ลูกที่ดีดำรงวงศ์สกุลแท้ก็มี ลูกคือลอกที่คอยแต่จะปอกจะลอกเอาสมบัติเงินทองก็มี ลูกคือลากที่คอยแต่จะลากบิดามารดาเข้าไปห้องขังและตระวางเพราะความเป็นห่วงลูกที่ทำชั่วถูกจับเข้าห้องขังหรือติดคุกก็มี ลูกคือเลิกจากความนับถือเป็นบิดามารดาทั้งนั้น เมื่อบิดามารดาหมดทรัพย์สินสมบัติไม่มีอะไรคิดตัวเพราะลูกประเภทลอกลักเอาไปหมดแล้วก็มี ลูกที่นอกจากลูกที่ดีและดำรงวงศ์สกุลไว้ได้แล้ว เรียกว่าลูกประเภทกาฝาก เพราะคอยทำลายล้างผลาญบิดามารดา ร้อยเล่ห์พันนัยให้ได้รับความฉิบหายเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน

เราทุกคนซึ่งมิได้มีความมุ่งหวังตั้งหน้ามาทำลายบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า จึงควรระวังสำรวม เจียมตัว เจียมใจต่อท่าน พยายามปฏิบัติตนในทางที่ดี สิ่งที่อยู่แล้วไม่ดี และให้โทษไม่ควรกล้าหาญหัตริทำลงไป แม้น้อยก็จะลุกลามเป็นมาก หากทำไม่หยุด

การประพฤติตัวดีก็ชื่อว่าเทิดทูนเกียรติคุณของบิดามารดาและวงศ์สกุลไว้ได้ และเป็นผู้มีอนาคตอันแจ่มใส ถ้าเป็นหญิงจะหาคู่ครองก็ไม่มีใครรังเกียจ ถ้าเป็นชายก็มีเสน่ห์เต็มตัวไม่กลัวความตำหนินินทา หากจะชอบพ่วงแฟนหญิงก็จะได้เป็นพวง ๆ และดำรงวงศ์สกุลเป็นบึกแผ่นแน่นหนา จึงควรปลูกศรัทธาในตัวเองต่อสิ่งที่ดีให้มาก จะเป็นคนไม่ยากจน

มาตาปิตุอุปฐานธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงเคยบำเพ็ญด้วยความเคารพเอื้อเพื่อตลอดมา แม้ในคราวเสวยพระชาติเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นชาติที่อาภัพก็ไม่ทรงลดละ จนถึง

ความเป็นศาลดาสอนโลก ก็ยังทรงเทิดทูนธรรมข้อนี้ให้ประจักษ์แก่โลกอย่างเปิดเผย ไม่
ทรงดัดแปลงแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น เพราะทรงเห็นว่า เป็นธรรมอันถูกต้องเหมาะสมอย่าง
ยิ่งแล้ว ที่กุลบุตรกุลธิดาทั้งหลายผู้ตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้บุญคุณของบิดามารดา จะมีทาง
ล้างบาปล้างกรรมของตนเสียบ้าง พอให้เบาบางลงจากกรรม ที่ได้ทำให้ท่านได้รับความ
ลำบากทรมาน จนไม่มีขอบเขตจะประมาณได้ นับแต่วันเริ่มแรกเข้าสู่ปฏิสนธิในครรภ์
มาจนถึงปัจจุบันนี้ทั้งที่รู้และไม่รู้ ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา ตลอดความชั่วที่ไม่พึงปรารถนา
ต่าง ๆ ซึ่งพวกเราทำการสั่งลมทุกข์ให้ท่านตลอดมา เฉพาะบุตรธิดาแต่ละคนเท่านั้นก็
มากพอแล้ว ถ้าเป็นวัตถุซึ่งควรจะเก็บมารวมเป็นกองไว้ได้ ก็คงจะกองใหญ่เท่าภูเขาและ
น้ำกลัวย่างยิ่ง ใครเดินไปเจอเข้าอาจจะรีบหาทางออกเพื่อพ้นภัย เพราะเป็นกองบาป
กรรมที่น้ำกลัวยาก ทั้งอาจจะพากันลดหย่อนผ่อนเบาในการทำความชั่วอย่างอื่นลงได้บ้าง
และคงไม่เยื่อหยิ่งจองหองและดื้อดั่งต่อบิดามารดาตามใจชอบนัก ยังพอจะฟังเสียงห้ามปราม
สั่งสอนจากท่านบ้าง แต่กรรมนี้เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเนื้อ แม้ใช้กล้อง
จุลทรรศน์ก็ไม่มีทางรู้ทางเห็นได้ ส่วนผลที่แสดงขึ้นแก่ผู้ทำก็เช่นกัน ใครไม่อาจมองเห็น
ได้ด้วยตา แต่จำต้องยอมรับผลที่แสดงขึ้นกับตัวโดยทั่วกัน นี้กล่าวเรื่องส่วนที่ไม่ดีไม่งาม
ซึ่งบุตรธิดาทั้งหลายจำต้องหลวมตัว และทำความพลั้งพลาดต่อแดนที่เกิดของตนอยู่โดยดี
แม้ผู้เขียนก็เคยเป็นมาในทำนองเดียวกัน เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจหนทางหลีกเลี่ยง ที่นี้พูด
ถึงสิ่งที่ท่านนำมาบำรุงรักษาบุตรธิดาแต่ละคน นับแต่เริ่มแรกแบกทุกข์จนลูกเติบโตเป็น
ผู้เป็นคน ถ้าเป็นยาแก้โรคที่มีชนิดต่าง ๆ ก็หมดไปมาก ถ้าเป็นอาหาร หวาน กาว ขนม
นม เนย เครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ก็หมดไปมาก การศึกษาซึ่งเป็นงานอาชีพแขนงต่าง ๆ และ
อุปกรณ์แห่งการศึกษา แต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูงจนกว่าจะทรงตัวได้ไม่รบกวนท่าน ล้วนแต่
สิ่งที่ทำความหมดเปลืองอย่างมากมายและน่าใจหายทั้งนั้น ไม่มีสิ่งใดจะเป็นเรื่องเล็กน้อย
เลย ถ้านำมากองรวมกันไว้ก็คงจะกองใหญ่และน้ำกลัวยิ่งกว่าจะนำดูเสียอีก สิ่งดังกล่าวนี้
แม้จะมากมายเพียงไร ซึ่งหมดสิ้นไปก็ไม่มียิดามารดาของบุตรธิดาคนใดสนใจทำสถิติไว้
พอให้รู้จำนวนที่เสียไป เพราะความรักความเอ็นดูสงสารบุตรธิดามีกำลังมากกว่าที่จะมา
คิดถึงสิ่งเหล่านี้

ฝ่ายบุตริศาควรสลัดใจต่อการตะเกียกตะกายของบิดามารดา ผู้อุทิศห้าเลี้ยงดูมา
แต่วันก่อนกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์มา ไม่มีบุตริศาคณโศจะไปแสวงหาความรัก ความเอ็นดู
สงสาร ความพะเน้าพะนอเอาอกเอาใจต่อการเลี้ยงดูด้วยความเหนื่อยยาก และบริสุทธิ์ใจ
โดยสม่ำเสมอได้ ณ ที่ใดและบุคคลใด นอกจากบิดามารดานี้เท่านั้นที่ย่อมพลีทุกอย่างแม้
ชีวิตก็ไม่อาลัยเสียตาย ท่านจึงให้นามบิดามารดาว่า 'พรหมของบุตร' เพราะมีพรหม
วิหารสี่ต่อบุตริศาอย่างสมบูรณ์ ความรักกับบริสุทธิ์ ความสงสารกับบริสุทธิ์ ความพลอย
ยินดีเมื่อบุตริศาได้ดีก็บริสุทธิ์ ความวางตนสม่ำเสมอต่อบุตริศาทุกคนก็บริสุทธิ์ การ
อบรมสั่งสอนก็ออกมาจากจิตเมตตาหวังความรู้ความฉลาดแก่บุตริศาของตนด้วยความ
บริสุทธิ์ใจจริง ๆ แม้จะไม่มีความรู้มากมาย แต่ก็พยายามอบรมสั่งสอนไปตามภูมิความรู้
ความสามารถที่มีอยู่อย่างบริสุทธิ์ใจไม่มีปิดบังไว้เลย ทั้งสมบัติเงินทองของมีค่าบรรดาที่มี
มากน้อยอันเป็นส่วนวัตถุนอกกาย ทั้งสมบัติภายในคือพรหมวิหารสี่เป็นต้น ที่ยอมทุ่มเท
ลงเพื่อบุตริศาทุกคนโดยไม่เสียตายแม้แต่นิด ฉะนั้น จึงสมควรเป็นทักษิณาของบุตริศา
เสมอด้วยพระอรหันต์องค์หนึ่ง การทำคุณหรือทำโทษแก่ท่านทั้งสองแม้คนใดคนหนึ่ง
จึงเท่ากับทำคุณหรือทำโทษแก่พระอรหันต์องค์หนึ่งเหมือนกัน คุณก็มีมาก แต่โทษก็มี
มหันต์เช่นกัน ท่านจึงสอนให้ระมัดระวังเอาหนักหนาไม่ให้ลบล้างดูหมิ่น แม้ท่านจะตกอยู่
ในฐานะเช่นไรก็ควรเทิดทูนไว้บนเศียรเกล้าไม่ควรดูแคลน เพราะใครไม่สามารถมองเห็น
เส้นทางที่มาของกรรม ซึ่งพาให้สัตว์โลกเป็นไปต่าง ๆ กันว่าจะมาแบบไหน ต่อเมื่อทราบ
ก็กลายมาเป็นเรื่องของตัวเข้าเสียแล้ว จึงสุดวิสัยที่จะแก้นอกจากจำต้องยอมรับกันเท่านั้น
ไม่มีทางหลบหลีกหรือเปลี่ยนตัว เพราะกฎของกรรมเคยเป็นมาอย่างนี้ ใครไม่สามารถ
จะแก้ไขเป็นอย่างอื่นตามความชอบใจได้ ดังนั้นบุตริศาที่ดีมีเหตุผลจึงควรเชื่อกรรมซึ่ง
เปรียบเหมือนเงาเทียมตัว และควรปฏิบัติต่อบิดามารดาตามเยี่ยงอย่างของพระบรมศาสดา
พาดำเนินมา แม่พ่อ-แม่พาสวยพระชาติเป็นสัตว์ก็ยอมรับนับถือ และเลี้ยงดูไปตาม
อริยาศัยผู้รู้คุณไม่ลืมหิวมา คือเอาใจฝักใฝ่ต่อท่านเสมอด้วยความเอาใจฝักใฝ่ต่อเรา
เพราะโดยมากเราไม่ค่อยอยู่ด้วยความอดอยากขาดแคลน ทุกกาลและสถานที่มักจะมี ความ
พอกพูนด้วยเครื่องบำรุงต่าง ๆ อย่างเหลือเฟือจนกลายเป็นเพื่อไปในบางกาล โดยไม่รู้สึกรู้

ว่าตัวเราเพื่อและลดคุณค่าลงไป เพราะเครื่องบำรุงกลายเป็นเครื่องสังหารบ้านทอนลงวัน
ละเล็กละน้อย

มีความเคารพรักบิดามารดาให้มากไว้ ดีกว่าเราเคารพรักเราในทางไม่ดี ซึ่งขึ้นให้
เป็นไปมาก ๆ จะพาให้เราขาดทุนบุญทรัพย์และกลับตัวไม่ได้ตลอดกาล

เอาใจท่านให้มากกว่าเอาใจเรา เพราะโดยมากเราชอบปล่อยตามใจโดยไม่มีเหตุผล
ที่ควรยึดเป็นหลักได้ จึงพาให้ผิดพลาดมากกว่าจะเป็นผลดี เพราะการปล่อยตามใจจนเกิน
ไปเป็นต้นเหตุ

ยอมเชื่อฟังคำท่านดักเตือนสั่งสอนให้มากกว่าการเชื่อฟังความรู้ความเห็นของตน
ซึ่งเป็นไปด้วยความคึกคะนอง เพราะเป็นความรู้ความเห็นทั้งคึ้นที่ยังไม่ได้กลั่นกรองให้
อยู่ในกรอบแห่งความพอดีและเหมาะสมบ้างเลย ข้อนี้จะได้เห็นได้ในขณะที่ใจเกิดความ
เพเลิดเพลินอย่างเต็มที่แบบน้ำล้นฝั่ง จะไม่ยอมฟังเสียงใครเอาง่าย ๆ แม้บิดามารดาจะเป็น
คนชั้นสูงมีฐานะดีเพียงไร หรืออินทร์พรหมตนใดจะมาว่ากล่าวสั่งสอนว่าสิ่งนั้นไม่ดีสิ่งนี้
ไม่ควรทำ จะนำความเสียหายมาสู่ตนและวงศ์สกุลตั้งนั้นก็ตาม ใจจะไม่ยอมฟังเสียงห้ามปราม
สั่งสอนนั้นเลย แต่จะพยายามเอาตามความชอบใจของตนทำเดี๋ยว โดยไม่ยอมคิดบุญชด
-ชัวอะไรทั้งนั้น กว่าที่รู้สึกตัวเวลาจึงสายไป สุดท้ายก็กลายเป็นบุคคลประเภทหมดหวัง
บิดามารดาพี่น้องญาติมิตรวงศ์สกุลก็พลอยหมดหวังไปด้วยกัน เช่นเดียวกับคนใช้ประเภท
ที่หมดหวัง นอกจากจะเตรียม อนิจจัง ทุกข์ อนตตาไว้ต้อนรับแล้ว ไม่มีวิธีอื่นใดจะทำ
ให้เกิดผล พระพุทธเจ้าท่านฉลาดแหลมคมสมเป็นศาสดาของโลกจริง ๆ จึงประทานธรรม
ไว้ ทั้งธรรมเพื่อคนมีหวัง ทั้งธรรมเพื่อคนหมดหวัง ดังที่เห็นท่านสวดเพื่อคนที่ยังเป็น
อยู่ก็มี เพื่อคนหมดหวังคือตายแล้วก็มี ดังที่พูดกันว่าให้บุญคนตาย ซึ่งเป็นคำติดปาก
ของชาวพุทธตลอดมา ท่านที่ได้บุตรธิดาประเภทนี้มาเหยียบย่ำทำลายหัวใจ ต้องได้รับความ
ทุกข์ทรมานอย่างมากมาย ไม่สมกับที่เลี้ยงมาด้วยความรักซึ่งมีน้ำหนักเสมอด้วย
แผ่นดิน ฉะนั้น บุตรธิดาจึงควรริอ่านหัดทำในสิ่งที่จะเป็นไปเพื่อความหมดหวัง แม้จะ
โง่หรือฉลาดเพียงไร ก็ขอได้ฟังเสียงบิดามารดาผู้คอยรับผิดชอบและมองเห็นกาลไกลอบรม
สั่งสอน

เราจะไปเที่ยวแสวงหาฟังคำอบรมสั่งสอนที่เต็มไปด้วยเมตตาอันซาบซึ้งเหมือน
บิดามารดาไม่มีแล้ว ลำพังความรู้ที่ได้ศึกษามา ถ้าไม่มีบิดามารดาเป็นน้ำเชื่อมคอยเสริม
รสอยู่เบื้องหลังแล้ว อาจจะเป็นความรู้ที่เสริมไฟทริมาณาระคะคั้นทำให้แรงกล้านไม่มี
ทางดับได้ และทำบัณฑิตหนุ่ม-สาวให้เสียคนไปในวินาทีใดก็ได้ จึงไม่ควรภูมิใจและ
ทะนงตัวไปกับความรู้ประเภทแหวกแนวจนเกินไป และควรถือบิดามารดาเป็นหลักใจไว้
ในฐานะพวงมาลัยหรือเบรครถ จะพาให้ปลอดภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต ทั้งจะเป็นคน
มีหลักยึดมั่นคงต่อไป มารว้อยแปดที่มีอยู่รอบตัวและคอยฉวยโอกาสกับคนที่ปล่อยตัว
ปล่อยใจจะไม่มารั้งความได้อย่างง่ายดาย เพราะการเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของท่านไม่มีทาง
เสียหายแต่อย่างใด นอกจากจะช่วยเสริมความรู้ความประพฤติให้มีคุณภาพสูงขึ้นโดยถ่าย
เดียวเท่านั้น ขอให้เชื่อเถิดว่า บิดามารดาคือบุคคลวิเศษ และชื่อสัจย์สุจริตเมตตาต่อบุตร
ธิดาอย่างฝังใจแต่ไหนแต่ไรมา ร้อยทั้งร้อยไม่มีเคลือบแคลงสงสัย เป็นที่มั่นใจได้ยิ่งกว่า
ชีวิตและความมั่นใจของเราซึ่งมีต่อตนเองเสียอีก คนที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ไม่ดื้อดึงฝ่าฝืน
แม้จะเป็นคนโง่เขลาเบาความคิดแต่ก็เป็นบุคคลที่น่ารักน่าสงสาร คนที่ถือพ่อแม่เป็นหลัก
ใจไม่ค่อยตื่นเต้นผาดโผน ชอบมีนิสัยกลัวบาป มีหิริโอตคัมปะประจําใจ ไม่ค่อยชอบแสดง
ตัวแบบลึงค่างบ้างชะนีซึ่งเป็นสัตว์ชอบหยอหยนโยนตัวไม่อยู่เป็นสุข เวลาโตถูกกึ่งไม้ฝักก็
เห็นผลทันตา ยิ่งเป็นบุตรธิดาที่ฉลาดด้วยแล้วก็ยิ่งช่วยส่งเสริมความสง่างามแก่วงศ์สกุลไม่
มีสิ้นสุด เพราะความเคารพเชื่อฟังบิดามารดาเป็นเครื่องเสริมเกียรติ

ท่านกล่าวไว้ว่าบุตรมี ๓ ประเภท คือ อภิชาตบุตร ๑ อนุชาตบุตร ๑ อวชาตบุตร ๑
บุตรทั้งสามประเภทนี้มีคุณสมบัติยิ่งหย่อนกว่ากันตามลำดับ คำว่าบุตรในที่นี้พึงทราบว่า
รวมทั้งบุตรหญิงบุตรชายด้วย โปรดทราบตามกิริยาของเพศที่นิยมการทำดีและทำชั่วไม่
เหมือนกัน

อภิชาตบุตร เป็นบุตรที่มีคุณสมบัติยิ่งกว่าบิดามารดา ทั้งนี้อาจมิได้หลายทาง
คือทางสติปัญญาความเฉลียวฉลาดบ้าง ทางความรู้วิชาในแง่ต่าง ๆ บ้าง ทางฐานะความ
เป็นอยู่บ้าง ทางด้านความประพฤติและศีลธรรมทั่ว ๆ ไปบ้าง หรือเป็นนักบวชที่มีคุณ
ธรรมสูง คืออาจบรรลुरुธรรมเป็นชั้น ๆ จนถึงขั้นสูงสุด คืออรหัตตผลบ้าง เป็นพระปัจเจก-

พุทธเจ้าบ้าง เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้าง ต่าง ๆ กัน เฉพาะอริยธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง ที่บิดามารดาไม่สามารถบรรลุได้ ควรยกย่องบุตรผู้ได้บรรลุว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูงกว่าบิดามารดา และควรเรียกว่าเป็นอริยบุตรได้ตามลำดับแห่งคุณธรรม บุตรที่มีคุณธรรมสูงนี้ นับว่าเป็นที่ทำได้ยากในสมัยปัจจุบัน จะเป็นเพราะเหตุใดไม่อาจทราบได้ จึงขอฝากท่านผู้อ่านนำไปวินิจฉัยเพื่อช่วยแบ่งหนักแบ่งเบากันบ้าง บางทีอาจมาถูกตัวเราผู้กำลังสนใจในธรรม และปฏิบัติอยู่อย่างไม่ลดละเข้าบ้างก็จะได้เห็นอริยบุตรในตัวเราเองซึ่งกำลังหายากในปัจจุบัน อันนับว่าโชคชะตาวาสนาอำนวยทั้งสองฝ่าย ไม่เสียที่ที่ท่านเลี้ยงมาแสนยากแสนทรมาณ ได้เห็นผลตอบสนองอย่างพึงพอใจ นับว่าเดิมมาให้ความสุข และระดับเกียรติแก่บิดามารดาและวงศ์สกุล อริยบุตรนี้รู้สึกว่าจะเป็นบุคคลพิเศษอยู่บ้าง อย่างน้อยก็ต้องมีจุดเด่นในทางใดทางหนึ่งอันเป็นที่น่ารักน่าเคารพนับถือของผู้อื่น

อนุชาบุตร เป็นบุตรที่มีความรู้ความเห็นความประพฤติคล้อยตามบิดามารดา ไม่แข่งหน้าแข่งหลังไปในทางต่ำทราม คอยฟังเสียงพ่อแม่ผู้ปกครองให้เห็นดีเห็นชอบก่อนเสมอในกิจการที่ตนจะพึงทำ ไม่คอยออกความรู้ความเห็นโดยลำพังตนเองในสิ่งที่ไม่แน่ใจว่าจะเกิดผลดีหรือชั่ว ไม่ทำอะไรด้วยผลการ มีนิสัยชอบเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่เป็นคนต่อต้านหาญทำในสิ่งที่เห็นว่าเป็นภัยหรือเสี่ยงต่อความเสียหาย แม้จะมีความฉลาดแหลมคมก็เก็บไว้ในส่วนลึกไม่แสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นว่าตนฉลาด การคบเพื่อนหญิงเพื่อนชายก็ไม่คบในลักษณะปล่อยตัวโดยมิได้สังเกตให้รู้นิสัยใจคอก่อน การงานหรือความประพฤติผู้ใหญ่ติเตียนก็รีบแก้ไขหรือหยุดทันที ไม่กล้าฝ่าฝืนอันเป็นการส่งเสริมนิสัยไม่ดีอีกต่อไป มีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนเจียมตัวไม่ทำให้ผู้ปกครองหนักใจ พยายามดำรงวงศ์สกุลตามขนบประเพณีที่พ่อแม่พาดำเนินมาไม่ให้เสื่อมโทรม สิ่งใดที่เป็นมรดกอันมีคุณค่าจากน้ำใจที่ท่านมอบให้ก็พยายามรักษาสิ่งนั้นไว้ด้วยความเคารพรัก และสงวนเสมอด้วยชีวิต ไม่ปล่อยให้เสื่อมโทรมและหายไป ไม่นำไปจับจ่ายขายกินแบบบุคคลสิ้นท่าไม่มีทางหากิน เป็นผู้เคารพต่อความรู้ความเห็นของผู้ปกครองไม่เป็นเกลียวแหวกแนวจากเหตุผลที่ควรเชื่อถือ บุตรประเภทนี้นับว่าหายากไม่น้อยเลย ถ้าเป็นสินค้าก็ไม่ค่อยมีขาย จะเป็นเพราะราคาแพงมากไปก็ไม่อาจทราบได้ ไม่เหมือนประเภทที่ทันสมัยจนล้ำยุคซึ่งกำลังเริ่มลด

และซื้อง่ายขายคล่องแต่ไม่มีคุณภาพสมกับเงิน ผู้ซื้อมักจะเริ่มขาดทุนก่อนลงมือซื้อไป เป็นลำดับและโอดครวญไปตาม ๆ กัน ถ้าขึ้นส่งเสริมสินค้าประเภทล้ายุคเข้ามาก ๆ ก็น่ากลัวจะ.... จึงขอฝากท่านผู้อ่านและสนใจในของหายากได้ค้นหาอนุชาติบุตรเอาเอง บางทีอาจเจอ ถ้ายังไม่เจอกรุณาอย่าละความเพียรไปเสีย แล้วย้อนเข้ามาค้นหาที่ตัวเรา เมื่อพบว่าส่วนไหนที่ยังปลอมแปลงไม่เป็นไปตามรูปลักษณะที่ท่านสอน จะได้ตัดแปลงแก้ไขเสียใหม่ คงไว้แต่ของดีมีค่ามากในตัวเรา ปัญหาความเคลือบแคลงสงสัยที่อาจมีว่าเป็นบุตรธิดาในลักษณะใดก็จะสิ้นสุดไป จะพบแต่ความสุขความเย็นใจในตัวเราและผู้ปกครองตลอดผู้เกี่ยวข้องทั่ว ๆ ไป ดำรงประเพณีไว้อย่างคงเส้นคงวาและมีชื่อมีแป่ นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างทางอันราบรื่นตั้งงามให้แก่กุลบุตรดำเนินตามเพื่อเป็นสุภาพชนต่อไป ไม่สูญพันธุ์ไปเสียในระหว่างที่ยังไม่ควรจะเป็น

ส่วนอวชาติบุตรนั้น ถ้าเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็อยู่ในเกณฑ์ไม่ดีและใช้ไม่ได้แทบทั้งนั้น คอยแค้นจะรำวและแตกทำลาย ถ้าเป็นอาหารก็เป็นประเภทให้โทษแก่ร่างกายไม่ค่อยได้รับประโยชน์เท่าที่ควร ถ้าเป็นบ้านเรือนก็มักจะแรง ชอบมีสิ่งลึกลับแอบแฝงอยู่ภายใน คนในบ้านอยู่ไม่ค่อยเป็นสุข ต้องไปเชิญหมอขับผีมาขับกันบ่อย ถ้าเป็นสัตว์เช่นวัวควาย ก็ใช้งานการคราดไถใส่ล้อเกวียนไม่ค่อยได้ คอยแค้นจะดันทุรังพากราดไถใส่ล้อเกวียนเข้าป่าเข้าพง จากนั้นก็หันหน้ากลับมาชนเจ้าของเท่านั้น ถ้าจะฆ่าทิ้งเสียก็คิดสงสารเพราะเลี้ยงเขามา จึงมีแต่เรื่องให้ลำบากรำคาญใจ ถ้าเป็นสุนัขก็ไม่มีประโยชน์ต่อการรักษาบ้านเรือน แต่เก่งไปในทางตะกละตะกลามชอบพาลแต่ข้าวสุกข้าวสาร อาหารในครัวมีเท่าไรเป็นขโมยกินเกลี้ยงหมด เสร็จแล้วก็เที่ยวถ่ายไม่รู้จกที่ทางไม่เลือกกลางบ้านกลางเรือนกลางถนนหนทางหน้าบ้านหลังบ้านลานสนาม เที่ยวถ่ายเรียราดไปหมดจนเหม็นคลุ้งไปทั่วบริเวณ หากที่หลบซ่อนจมูกไม่ได้ ล้วนเป็นเรื่องกรรมที่ไม่น่าปรารถนา บุตรธิดาที่ได้นามว่าอวชาติบุตรนี้ ก็มีลักษณะดังกล่าวมา คือมีจิตใจดำและต่ำทรามมากชอบประพฤติในทางฉิบหาย สิ่งที่พ่อแม่หรือท่านผู้ดีตำหนิว่าไม่ดีแต่ชอบจะทำในสิ่งนั้น ไม่ยินดีฟังเสียงผู้ปกครองว่ากล่าวสั่งสอน ถ้าเป็นแฟนชายหญิงที่ตนรักชอบแล้วแม้จะบอกให้ไปนอนอยู่ในโคลนตมก็ยินดีทำตามไม่ฝ่าฝืน พ่อแม่ไม่ค่อยได้รับประโยชน์อะไรจาก

บุตรประเภทนี้ นอกจากจะคอยผลาญทรัพย์แต่จับตัวไปลงโทษไม่ได้เท่านั้น ชอบเที่ยวชอบเที่ยวหญิงชาย จ่ายเงินเป็นน้ำเป็นท่าไม่มีอัน การนี้ก็คิดไปในทางต่ำ ถือเป็นหลักวิชาพิเศษประจำนิสัย ชอบเป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีพ่อแม่วงศ์สกุลว่าจะได้รับความสะดวกสบายทางทรัพย์สมบัติเกียรติยศชื่อเสียง คิดอย่างเดียวว่า ขอให้ได้ทำตามใจในสิ่งที่คิดว่าอยากทำ ถ้ามีบุญชิต ชั่ว บุญ บาป จริตดังที่ศาสนาสอนไว้ ก็แล้วแต่นายมบาลจะคิดบุญชิตเอาจริง แต่เวลาที่มิชีวิตอยู่ขอให้ได้ทำอย่างสนุกใจ

นี่คือวิถีทางเดินแห่งชีวิตจิตใจความเป็นอยู่ของอวชาตบุตรผู้มีนิสัยต่ำทราม ท่านจึงให้นามว่าอวชาตบุตร แปลว่าผู้มีจิตใจอันตั้งลงทางอบายมุข คือ ความเสื่อมทรามทางจิตใจและความประพฤติ และเป็นมารต่อสังคมและทรัพย์สมบัติ ทีมแห่งจิตใจพ่อแม่ญาติมิตรให้ได้รับความเดือดร้อนเสื่อมโทรม แม้จะเรียกว่าบุตรประเภทขุขุมไม้ไผ่หรือบุตรปลีกกล้วยก็ควรจะได้ เพราะเกิดขึ้นมาเพื่อทำลายล้างผลาญวงศ์สกุลให้ย่อยยับอับแสง เช่นเดียวกับขุขุมไม้ไผ่และปลีกกล้วยที่เกิดขึ้นมาแล้วทำลายลำตัวของมันเองให้ตายไปจะนั้น

การกล่าวเรื่องบุตร ๓ ประเภทนี้กล่าวไปตามหลักธรรมที่มีไว้เป็นธรรมสอนโลก มิได้มุ่งต่อท่านผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ เมื่อท่านผู้สนใจใคร่ต่อธรรมคือความตั้งงามอันเป็นอุดมมงคลแก่ตนและวงศ์สกุลจะได้เลือกหาเอาเท่าที่เห็นควร และนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นหลักยึดของใจ จะไม่ล้มตัวว่าเราเกิดจากอะไร ใครเป็นผู้รับประกันอนาคตภาพร่างกายจิตใจไว้จึงมีชีวิตสืบต่อมาถึงวันนี้ และเป็นสาเหตุให้เห็นความสำคัญของตัวว่า เรามีได้เกิดมาโดยไร้ความหมายปราศจากผู้คุ้มครองป้องกันแล้วไม่กล้าทำอะไรลงไปแบบสุ่มเดา ทั้งจะเห็นคุณของท่านบุพการีที่มีพระคุณเหลือล้นพันวิสัยที่จะพรรณนาแก่บุตรธิดาของตนยิ่งขึ้น ความสนใจต่อการอุปฐากรักษาและเชื้อฟังก่อนก็จะถือเป็นกิจสำคัญประจำตน ไม่ละเลยต่อหน้าที่ของมนุษย์ผู้ควรมีธรรมประจำใจ ส่วนบิดามารดาก็มีความอบอุ่นและเบาใจที่เห็นบุตรธิดาของท่านเป็นคนดี เอาใจใส่ต่อการงานทุกอย่างและฝึกฝนต่อการเลี้ยงดูและเชื้อฟังก่อนไม่เมินเฉย นับว่าไม่เสียกำลังแรงพ่อแม่ที่ได้ตะเกียกตะกายเลี้ยงดูมาแต่วันเกิดซึ่งแสนทุกข์ทรมานตลอดมา เวลาตายก็ไม่ว่ารุ่นชุ่นมัวเพราะเรื่องราวต่าง ๆ ของบุตรมากวนใจตายอย่างตาหลับสนิท มีบุตรธิดาคอยรับรองป้องกันให้ความอบอุ่นไว้อย่างพร้อมมูล ท่าน

หวังมีศุคโตเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เวลาสุคติยศในความเป็นอยู่ของท่านแล้ว บุตรที่มี กตัญญูกตเวทิตาคณะประจำใจย่อมไม่ลดละความระลึกถึงบุญคุณ ยังอุทิศทรัพย์ทำบุญ อุทิศถึงท่านตามความเหมาะสมเสมอมา อันนับว่าเป็นบุญเป็นคุณต่อกันไม่มีสิ้นสุด

บุตรธิดาที่ได้ทำดั่งนั้นนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุด เวลาถึงวาระของเราบุตรธิดาก็จะทำการตอบสนองคุณเช่นเดียวกัน เพราะกฎของธรรมชาติที่เรียกว่ากรรมเป็นมาอย่างนั้น ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ต้องเป็นไปตามความจริงในธรรมมีว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม นี่แสดงให้เห็นชัดว่าสัตว์โลกทั้งมวลอยู่ใต้อำนาจของกรรมทั้งนั้น เราก็เป็นผู้หนึ่งในจำนวนสัตว์โลก จะสามารถหลบหลีกปลีกกรรมที่ตนทำไว้แล้วไปอยู่ที่ไหนได้ จำต้องยอมรับผลอยู่โดยดี ถึงผู้ทำไม่ดีต่อพ่อแม่ก็ย่อมจะเห็นผลไม่ดีของตนในปัจจุบันนี้เอง คือบุตรธิดาของเราเองจะกลายเป็นชวากเป็นหนามขึ้นมาในครอบครัวและทีมแห่งหัวอกของเราผู้เป็นพ่อเป็นแม่ให้ได้รับความลำบากทรมานใจเช่นเดียวกับเราให้พ่อแม่ของเรา โดยไม่มีหนทางหลีกเลี่ยงแน่นอน

พระพุทธเจ้าท่านรู้เรื่องดีเรื่องชั่วของสัตว์โลกพร้อมทั้งเหตุและผลมาแล้วโดยตลอดทั่วถึง จึงได้ทรงประกาศสอนโลกด้วยความถูกต้องแม่นยำตามหลักวิชาที่ทรงรู้เห็นมา ว่าทำดีต้องได้รับผลดี ทำชั่วต้องได้รับผลชั่วแน่นอน ไม่เป็นอื่น ใครเชื่อตามธรรมของพระองค์ก็เจริญรุ่งเรือง ใครไม่เชื่อก็เป็นเรื่องช่วยไม่ได้ เพราะสิ่งที่ทำให้ผู้เชื่อได้รับความอบอุ่นและมั่นใจอย่างยิ่ง ซึ่งควรนำมายืนยันก็คือ องค์พระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรมก็มีพระทัยที่บริสุทธิ์ ธรรมก็แสดงออกจากความบริสุทธิ์ที่ควรเป็นธรรมที่บริสุทธิ์อย่างยิ่ง เมื่อธรรมบอกว่าบาปมีจริง บุญมีจริง สุขมีจริง ทุกข์มีจริง นรกมีจริง สวรรค์มีจริงดังนี้ คนประเภทมืดบอดอย่างพวกเราจะเอาความรู้และเหตุผลที่ไหนมาคัดค้านท่านได้เล่า เพราะผู้หนึ่งแสดงด้วยความรู้จริงเห็นจริง แต่ผู้หนึ่งกลับเอาความมืดบอดมาคัดค้าน ฝ่ายไหนจะมีความจริงควรเชื่อถือได้ เพียงเท่านี้ก็พอเข้าใจได้แล้ว ฉะนั้นเรื่องจึงมีอยู่เพียงว่า ถ้าไม่อยากจมดิ่งลงนรกคือที่ทรมานซึ่งเข้าใจว่าไม่มีนั้น ก็ต้องรีบทำความดี ที่เคยทำชั่วมาก็ต้องรีบกลับตัวเสีย กรรมชั่วมกับเราก็เลิกทะเลาะกันไปเอง ไม่ควรไปหาความสำคัญที่หลอกลวงและเคยกันทางเรามาเป็นเครื่องบ่วงกัน ซึ่งอาจจะเป็นการ

เสริมทุกข์มากขึ้น แต่ผู้แบกทุกข์ก็คือเรายู่นั้นเอง การไม่เชื่อ บุญ บาป สุข ทุกข์ นรก สวรรค์ว่ามี เพราะความไม่รู้ไม่เห็นเพียงเท่านั้น ไม่ใช่วิชาที่สามารถป้องกันตัวให้พ้นจาก บาปและนรกได้เลย จะต้องมึนคิดเป็นไปด้วยความสุขบ้างทุกข์บ้าง เช่นเดียวกับที่โลกผู้ทำ กรรมได้รับทั้ ๆ ไป ฉะนั้น การไม่เชื่อฟังคำบิดามารดาตักเตือนสั่งสอน การลบหลู่ดูหมิ่น การทอดทิ้งไม่สนใจต่อการเลี้ยงดู ซึ่งเป็น การเนรคุณท่าน แต่ละอย่างล้วนเป็นบาปกรรม แก่บุตรเอง แม้ไม่เชื่อว่าบาปมีจริงก็ไม่ใช่เครื่องมือป้องกันนรก

ภาระอันหนักหน่วงที่บิดามารดาไม่มีเวลาปล่อยวางได้นั้น คือภาระที่มีต่อบุตรธิดา แต่ละคน นับว่าหนักและกดดันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเริ่มแต่บุตรธิดาก้าวเข้าสู่อุทร มารดา เริ่มรับภาระหนักไปเป็นลำดับ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ คือความรักมาก ความสงสาร เสมอด้วยชีวิต ความหวังใจและดีใจว่าตนเริ่มมีบุตร ความระวังตั้งสติในการประคับ ประคองบุตรผู้อยู่ในครรภ์ ความสังเกตอาหารและหยาขยาต่าง ๆ ที่อาจเป็นภัยแก่บุตรในครรภ์เวลามารดานำมารับประทานหรือแก่โรค ไม่ให้ร้อนจัด เค็มจัด เป็นพิษต่าง ๆ ยา ที่ไม่ควรรับประทานต้องงด แม้โรคจะกำเริบเพราะไม่ได้รับยาที่ยอมทนเอา การเป็นอยู่หลับนอน และการเคลื่อนไหวไปมาทุกอาการล้วนอยู่ในความระมัดระวังเพื่อความปลอดภัยแก่บุตรที่ อยู่ในครรภ์ ซึ่งจัดเป็นภาระกังวลแต่ละอย่าง ๆ ไม่น้อยเลย ที่มารดาจำต้องยอมรับอย่าง หลีกเลี้ยงไม่ได้ เวลาจะคลอดก็ยอมสละชีวิตรับความทุกข์ทั้งมวลที่โหมก้นมาในขณะนั้น ยิ่งกว่ามรสุมในทะเล ถ้าผ่านมหันตทุกข์นั้นไปไม่ได้ ก็ต้องเกิดสงครามใหญ่ในครอบครัว คือสามีต้องเป็นหม้าย ร่ายมนต์บนทุกข์ที่แสนทรมานเพราะความคิดถึงภริยาที่ตายไป ลูกที่ ยังมีชีวิตอยู่ในครอบครัวก็ร้องไห้พิไร่าพันหาแม่ที่ไว้วิญญาณ สุดท้ายจะสังเวชสงสารทั้งผู้ ตายไปและผู้ยังอยู่ที่กำลังตกอยู่ในกองเพลิง คือ ความวิปโยคพลัดพรากแสนทุกข์ทรมาน ถ้าผ่านความทุกข์ ชั้นสลบไสลไว้ขั้นดีในการคลอดนี้ไปได้ ก็นับว่าพ้นนรกหลุมปางตาย ไปวาระหนึ่ง ซึ่งเท่ากับเกิดเป็นคนชาติใหม่ขึ้นมา ขณะที่คลอดแม้จะได้รับความทุกข์จน เหลือทนในเวลานั้นก็ตาม แต่มารดาผู้รอดตายคนนั้นก็ไม่เคยมีความรู้สึกนึกคิด ว่าทารก นี้ช่างเกิดมาเพื่อก่อกรรมทำเข็ญให้เราได้รับความทรมานอะไรอย่างนี้ แต่กลับมีแต่ความรัก และความหวังอันท่วมท้นอยู่ในทรวงอกที่อดจะเอื้อมมือสวมกอดทารกตัวแดงๆ ที่เพิ่งคลอด

และรอดตายออกมาทั้งแม่ทั้งลูกไม่ได้ ความทุกข์ก็เหลือทน ปากก็บ่นถามว่า ลูกของเรา เป็นหญิงหรือเป็นชาย ไม่หยุดปาก ด้วยความดีอกดีใจที่ชีวิตรอดพ้นมาได้เห็นหน้าลูกรัก ผู้เปรียบเหมือนดวงใจ จากนั้นก็พยายามพิทักษ์รักษาทั้งบิดามารดาแบบเอาชีวิตชีวาเข้าช่วยรองรับเป็นประกัน ไม่มีเวลาเป็นอยู่หลับนอนด้วยความสบายเลยนับแต่บุตรคนแรก ถึงคนสุดท้าย เริ่มแบกภาระหนักเรื่อยมา ถ้าเป็นผู้มีศตหนักศักดิ์ใหญ่มีฐานะดี ก็หาคนมาช่วยพิทักษ์รักษาอย่างภาคภูมิสมเกียรติ ไม่ให้ลูกมีความอณาทรร้อนใจ ถ้าเป็นผู้มีฐานะต่ำยากจนข้นแค้นหาเข้ากินเย็น ก็ยิ่งแย่มาก พ่อแม่ต้องตะเกียกตะกายด้วยกำลังปลีแข้ง แข่งกับความอดอยากหิวโหย แสงหาทรัพย์มาได้มากน้อยเพียงไรก็จำแนกแจกจ่ายแก่ลูกๆ ตามความจำเป็นที่บังคับอยู่รอบด้านในวันหนึ่ง ๆ เพื่ออาหารของลูกคนนั้นบ้าง เพื่อเครื่องเรียนและเครื่องแต่งตัวของลูกคนนั้นบ้าง กว่าจะครบลูกแต่ละคนพ่อแม่แทบเป็นลม บางวันยอมอด บางวันพอปะทั้ง แต่บางวันไม่มีอาหารนอนท้องเลย แสนหิวแสนแสบท้อง ก็จำต้องทนอดทนหิวเพราะความรักความเป็นห่วงลูก ๆ กลัวจะอดอยากลำบากกายทรมาณใจและอายุเพื่อนฝูง แมตคนจะตายก็ได้สนใจในชีวิต ยิ่งผู้มีลูกหลายคนและฐานะจน ๆ ด้วยแล้วก็ยิ่งเพิ่มความทุกข์ทรมานมาก หัวอกก็จะแตก สมองจะทำลายเพราะความคิดมาก ถึงเวลาลูกไม่สบาย เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาก็ยังเพิ่มความทุกข์ให้แก่พ่อแม่มาก แทบจะกะอ๊กเลือดออกมาในบางคราว คิดดูแล้วจะเห็นว่าเป็นทุกข์ที่ควรจะปลงความสลดสังเวช เอานักหนา ทั้งจะคอยเฝ้ารักษามบุตรผู้ป่วย ทั้งจะวิ่งหาซื้อยามาปฐมพยาบาล ทั้งจะไปตามหมอหรือนำส่งโรงพยาบาลตามแต่ความจำเป็นบังคับ ว่าจะควรปฏิบัติอย่างไรลูกถึงจะหายหรือบรรเทาหลงไม่ตายจาก ทั้งคำหยุกยาที่จำต้องชวนชวย ทั้งการอาชีพที่รัดตัวเข้ามาทุกระยะสำหรับผู้อยู่ในฐานะยากจน เนื่องจากไม่มีเวลา ประกอบทั้งลูกผู้ยังดิก็อ่อนแออดเคี้ยวเช็ญจะต้องการสิ่งนั้น จะรับประทานสิ่งนี้ ร้อยแปด ล้วนเป็นเรื่องรบกวนชวนให้ปวดหัวอกตั้งตัวไม่ติด ความคิดและสมบัติเงินทองมีเท่าไรก็รวบรวมมาทุ่มเทลงเพื่อบุตรผู้ป่วยจนไม่มีอะไรเหลือติดตัว และยังตะเกียกตะกายต่อไปจนกว่าจะสิ้นลมของตัว แม้จะอดจะหิว หรือจะเป็นจะตายอย่างไร ก็มีได้คำนึง เพราะจิตใจมัวไปว่ารุ่นขุนมัวอยู่กับลูก ๆ ทั้งผู้ป่วยและผู้เป็นคนดีตลอดเวลา จนซุบซิดผอมแห้งแรงไม่มี ยิ่งเหลือแต่ร่างครองตัวอยู่

ก็อดทนไป บางครั้งการเจ็บป่วยกลับมาเกิดแก่บิดามารดาเสียเอง ซึ่งเป็นการบั่นทอนความเป็นอยู่ทุกด้านทางครอบครัวให้สับสนซบเซาลงไปตาม ๆ กัน เรื่องทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในครอบครัวใด ครอบครัวนั้นต้องกลายเป็นกองเพลิงไปอย่างน่าเห็นใจและสงสารอย่างยิ่ง โดยไม่เลือกว่าผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์เกียรติยศชื่อเสียงและมีฐานะดีเพียงไร เพราะเป็นเรื่องความทุกข์เผาผลาญใจและทรัพย์สินสมบัติให้ฉิบหายไปท่าเดียว จึงควรเทียบกับการตกนรกหลุมโลกกันตะที่มีมิติปิดตาเราดี ๆ นี้เอง ผู้ที่ไม่เคยเห็นนรกซึ่งสงสยกันอยู่ พอได้เป็นบิดามารดาคนแล้วก็ทราบได้เอง โดยไม่ต้องถามใครว่านรกอยู่ที่ไหน และไม่ว่าบิดามารดานั้น ๆ จะอยู่ในฐานะเช่นไร จำต้องถูกจุดถูกลากลงนรกแบบนี้แทบทั้งนั้น นอกจากบุตรธิดาที่อยู่ในฐานะแห่งความลืมนตัวไม่สนใจคิดบ้างเท่านั้นจะไม่มีทางมองเห็นนรกที่บิดามารดาของตนตกและเสวยอยู่เป็นนิจ โดยอาศัยบุตรธิดาเป็นเชื้อเพลิงและก่อขึ้นเผาทำนตลอดเวลา นั่นคือนรกหลุมทุกข์ทรมานเพราะบุตรธิดา หลุมเอาชีวิตเข้าประกันเพื่อชีวิตของบุตรธิดาบ้าง หลุมรักสนิทและติดถนัดถอนไม่ขึ้นบ้าง หลุมเป็นบ່อยคอยรับใช้เขาอยู่กลางเรือนเหมือนคนต้องหาอยู่ในที่คุมขังบ้าง หลุมคอยเป็นเพื่อนเล่นของเขาอย่างสนิทใจทั้งสองฝ่ายบ้าง หลุมเป็นบ່อยรักนายคือบุตรธิดา ต้องคอยเอาอกเอาใจเขายิ่งกว่าชีวิตของตัวเองบ้าง หลุมคอยคล้อยตามนาย นายต้องการอะไรต้องพยายามหามาให้จนได้ ไม่งั้นนายจะเสียใจและร้องไห้หาว่าพ่อแม่ไม่รักตนบ้าง หลุมลูกไม่เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนและหาว่าพ่อแม่คร่ำครึล้าสมัยอะไร ๆ ไม่ทันเขาบ้าง หลุมไม่สามารถห้ามปรามบุตรธิดาที่มีความรู้เห็นที่ล่อแหลมแหวกแนว และพิสดารเกินกว่ามนุษย์ผู้มีขนบธรรมเนียมประจำชาติจะคาดถึงบ้าง หลุมอกแตกแต่หัวใจยังมีเพราะลูกประพฤติชั่วอานาจารผลาญขนบประเพณีชอบประพฤติแต่สิ่งอันเป็นการทำลายจิตใจชื่อเสียงพ่อแม่วงศ์สกุลและญาติมิตรชนิดหมดยางอายุไร้ศีลธรรมบ้าง

เรื่องนรกที่บิดามารดาจะต้องตกและรับเคราะห์กรรมไปเป็นลำดับ เพราะบุตรธิดาที่มีนิสัยต่าง ๆ กันเป็นผู้อุตรีสร้างขึ้นนั้นมามากมายและแสดงเปลวต่าง ๆ กัน จะเลือกสรรหาตกหลุมมีความทุกข์ร้อนพอประมาณตามใจชอบย่อมไม่ได้ ขึ้นชื่อว่าเป็นบิดามารดาของคนแล้วจำต้องถูกลากถูกลงไปตกนรกเสียจนทุกหลุมทุกบ่อนั้นแล บรรดาที่เข้าเที่ยว

สร้างเอาไว้ พืชไฟนรกเหล่านี้ไม่ว่าหลุมใดต้องร้อนทั้งกายทั้งใจและร้อนสูมอยู่ตลอดเวลา ไม่ค่อยมีวันสงบและดับเปลวลงบ้างเลย พอจะสงบกายใจลงบ้างบุตรคนนั้นก็เริ่มก่อขึ้นมา วิชาคนนั้นก็ก่อขึ้นมา ด้วยเรื่องต่าง ๆ ไม่มีประมาณ บิดามารดาผู้คอยตามชำระบัญชีให้ คนนั้น ให้คนนี้ เรื่องนั้น เรื่องนี้ ไม่มีเวลาหยุดยั้งก็แย่งไปเอง และแย่งไปตลอดอาสาน ไม่มีวันขึ้นจากหล่มลึกได้ หากบุตรธิดาไม่ช่วยกันพุงด้วยการรู้สึกสำนึกตัวว่า นี่คือท่านผู้บังเกิดเกล้า ซึ่งหาเพียงคนเดียวในโลก ทั้งการให้กำเนิดและเลี้ยงดู ทั้งคุณธรรมประจำใจ ที่เต็มเปี่ยมอยู่ตลอดเวลา คือความรักความเอ็นดูสงสารก็เป็นหนึ่งในโลก ความอนุเคราะห์ เลี้ยงดูทุกอย่างก็เป็นหนึ่งในโลก ความพะเน้าพะนอเอาอกเอาใจบุตรธิดาก็เป็นหนึ่งในโลก ความจดจ่อต่อการดูแลรักษาทุกด้านก็เป็นหนึ่งในโลก เจตนาอันบริสุทธิ์ที่ทุ่มเทลง เพื่อบุตรธิดาทุกคน จะรักษาเอาไปเพื่อความ สุขกาย สุขใจ และเพื่อความ เป็นคนดี ใน ปัจจุบันและอนาคตก็เป็นหนึ่งในโลก ไม่มีเจตนาและความขวนขวายใดและของใครในโลก จะเป็นของบริสุทธิ์และมีคุณค่ายิ่งกว่าของบิดามารดา ที่มอบให้บุตรธิดาแต่ละคน ทั้งทางน้ำใจและกิริยาที่แสดงออกล้วนเป็นสิ่งที่ควรเทิดทูนไว้บนศีรษะโดยแท้ แม้ท่านจะมีฐานะต่ำต้อยด้อยสมบัติและเกียรติยศชื่อเสียงเพียงใดก็ตาม แต่น้ำใจที่แสดงออกต่อบุตรธิดาทุกคนจะสมบูรณ์ล้นฝั่งอยู่เสมอ ไม่มีการลดตัวลงเหมือนสิ่งอื่น ๆ ที่เจริญแล้วมีเสื่อมลงในเวลาไม่นาน

การระลึกในพระคุณของบิดามารดาด้วยความผูกพันไม่จิตจางวางเฉย เช่นเดียวกับท่านมีใจผูกพันกับเราเสมอมาย่อมเป็นความดีและสิริมงคลแก่บุตรธิดาไม่มีสิ้นสุด ทั้งจะทำให้มีความอบอุ่นและมั่นใจต่อตัวเองทางความประพฤติ และกิจการเพื่อความเจริญทุกด้านไม่อาภัพอับเฉา ความเคารพเชื่อฟังท่านก็อยู่ในระดับลูกที่มีพ่อแม่ ไม่ดื้อดองฝ่าฝืน การศึกษาทุกแขนงก็บากบั่นตั้งใจ และปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังไม่เผลอเผลอเข้าตรอกออก ขยายอันเป็นลักษณะผู้เป็นมารที่คอยสังหารทำลายตนแบบผู้ล้มละลาย ไม่หัดนิสัยเป็นคนชอบเที่ยวทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียนอันเป็นการเขย่าก่อกวนจิตใจให้กำเริบ และทำลายความมั่นคงของจิตใจและการทำงานทุกด้านให้ด้อยลง หรือเสียไป เป็นคนชอบประวั่งสังเกตุ เหตุการณ์และสิ่งเกี่ยวข้องทั่ว ๆ ไป ไม่ลืมหิวไม่ลืม การงานทุกด้านตั้งใจทำ มุ่งความสำเร็จ

• เป็นผลอย่างฝังใจ ไม่หันเหเร็วร้อน แต่ตั้งหน้าทำงานเพราะเห็นว่าเงินกับงานมีคุณค่าเสมอ
กัน ทำอะไรทำจริงไม่หัดนิสัยเป็นคนจับจดแบบงตสิ่งนั้นกลับมาทำสิ่งนี้ และจับโน้น
วางนี้ ลูบ ๆ คลำ ๆ ไม่เป็นชิ้นเป็นอันพอให้เกิดประโยชน์ เวลาว่างก็ทำงานที่เหมาะสม
กับหน้าที่ของตนทำ เพื่อช่วยบิดามารดาให้เบามือลงบ้าง และเพื่อเป็นการสร้างนิสัยไม่ให้
เป็นคนว่างงานอยู่เฉย ๆ จะเคยตัวชินใจจนกลายเป็นคนเกียจคร้านหารับประทานไม่พอ
กับความต้องการ เวลาเติบโตขึ้นจะลำบาก การเคารพเชื่อฟังบิดามารดาเป็นทางเดินของ
ชีวิตและมรรยาทความประพฤติ ย่อมเป็นทางแห่งความเจริญก้าวหน้าโดยถ่ายเดียว อนึ่ง
สิ่งที่กิดขวางแก่ความเจริญของโลกคือความเกียจคร้านอ่อนแอในธรรม ท่านประนามไว้ว่า
เป็นชวากหนามกั้นทางและทิ่มแทงหัวใจให้เกิดความทุกข์เดือดร้อน ไม่มีวันแก้ตกได้ตลอด
กาล ผู้ต้องการความเจริญก้าวหน้าจึงไม่ควรเห็นความเกียจคร้านว่าเป็นคู่มิตร ควรทราบ
ไว้อย่างถึงใจว่า เป็นศัตรูของการงานทุกด้านเพื่อโรคทรัพย์ตลอดกาลไหน ๆ ความเกียจ
คร้านและความจนเพราะความเกียจคร้านพาให้เป็นไปนี้ ต้องพาผู้คล้อยตามให้เป็นผู้จน
ตรอกพอกพูนทุกซออย่างไม่มีทางพ้นได้ ไม่เหมือนความจนด้วยเหตุอื่น ๆ บังคับ ซึ่งอาจมี
ทางพ้นตัวได้ ฉะนั้น พวกเราควรกลัวความเกียจคร้านนอนตื่นสายไว้แต่เด็กแต่เล็ก เพื่อ
มีทางแก้ไขและลบล้างได้พอเหมาะพอดีไม่สายเกินคาด เพราะตลาดสมบัติทั้งมวลมีอยู่กับ
ผู้มีความพากเพียรนี้ทั้งนั้น

เรามีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะได้เห็นเด็กของชาติในแดนพระพุทธศาสนา ซึ่ง
เป็นแหล่งที่เต็มไปด้วยวิชาเครื่องต้านทานและป้องกันตัวอย่างเยี่ยมยอดได้ศึกษา และยึด
หลักธรรมไปปฏิบัติต่อตัวเองเท่าที่ควรแก่ฐานะขึ้นไปเป็นลำดับ อย่างน้อยก็ควรได้รู้บุคคล
สำคัญของโลกก็คือใครบ้าง ที่ควรส่งเสริมเทิดทูนให้สมเกียรติของบุคคลนั้น ๆ ก็คน
สำคัญของโลกนั้นคือแดนกำเนิดแห่งบุตรธิดา ได้แก่บิดามารดาหนึ่ง ได้แก่ตัวเราผู้ถือ
กำเนิดอันสมบูรณ์เต็มภูมิมนุษย์หนึ่ง นี่ก็บุคคลสำคัญของโลกถ้าไม่มองข้ามไปเสียจน
กลายเป็นคนไม่มีสาระอะไรติดตัวเลยเท่านั้น ที่ว่าบิดามารดาเป็นบุคคลสำคัญของโลกนั้น
เพราะท่านเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบิดามาก่อนใคร ๆ ในโลก ผู้ที่ได้รับอุปการะจึงครอง
ตัวเป็นเราเป็นท่านมาได้นับจำนวนเต็มโลกเอาเลย ถ้าไม่ใช่ท่านแล้วจะไม่มีมนุษย์หญิง

ชายหนุ่มมีชีวิตเหลืออยู่ในโลกได้เลยแม้คนเดียว เราพอทราบได้ว่ามนุษย์ในโลกมี
ประมาณเท่าไร และมีใครที่ไม่มีแดนกำเนิด แต่สามารถเกิดและเติบโตได้เองอย่างอิสระ
เข้าใจว่าไม่มีแม้แต่รายเดียวที่อุตริมาเกิดแบบเห็ดดินเห็ดโคลน ถ้ามีก็จัดเป็นมนุษย์แปลก
โลกและน่ากลัวพิลึก คงอยู่ร่วมโลกมนุษย์ที่มีบิดามารดาเป็นแดนเกิดไม่ได้ เพราะใคร ๆ
ไม่ไว้ใจและกลัวให้ความสนิทสนม กลัวจะเป็นทำนองนกกระสาที่มาเป็นนายฝูงกบในบึง
ใหญ่ที่ปราศจากนาย พอนายกระสาปากครองก็เริ่มใช้อำนาจในการปกครองด้วยจะงอย
ปากจนกบทั้งฝูงหมดเรี่ยว บึงไปเลยไม่มีกบเหลืออยู่แม้ตัวเดียว มนุษย์เรายังมีนิสัยซึบซาด
ถ้าให้ความสนิทสนมกับมนุษย์ประเภทพิศดารนี้แล้ว ก็อาจเกิดมหาอุบาสยยิ่งกว่ากบ ซึ่งมี
อยู่ในบึงเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

และมีใครบ้างที่บิดามารดาไม่ได้ประคองเลี้ยงดูในชั้นเริ่มแรกก่อน แต่อยู่ ๆ ก็
เติบโตขึ้นมาเอาเฉย ๆ แบบก้อนเมฆก้อนหมอก นอกจากบิดามารดาต้องเป็นคนเหลือเดน
จากความตายไปตาม ๆ กัน เพราะการตะเกียกตะกายต่อการเลี้ยงดูและรับผิดชอบรอบด้าน
กว่าบุตรธิดาแต่ละคนจะเติบโตขึ้นมาพอหายใจได้บ้างโดยลำพังตนเอง แม้ท่านเลี้ยงดูจน
โตขึ้นมาแล้ว แต่บางรายยังแทบไม่มีจุมูกหายใจ ต้องมาคอยอาศัยพ่อแม่ให้ช่วยเหลือพอ
มีทางหายใจก็มีอยู่มาก แถมยังมีการยกครอบครัวและเพื่อนฝูงที่มีจุมูกไม่พอกับการหายใจมา
อาศัยบิดามารดาพอได้หายใจสืบต่อไป ยังมีอยู่ไม่น้อย และอาจมีเกินจำนวนบัญชีของโลก
ที่จะทำสถิติไว้ แต่ไม่มีใครสนใจทำ เพราะเป็นเรื่องภายใน คือ ระหว่างบิดามารดากับ
บุตรธิดาจำต้องปฏิบัติต่อกันแต่ไหนแต่ไรมา จึงนำกราบไหว้บูชาคุณของท่านผู้เต็มไปด้วย
พรหมวิหารราวท้องฟ้ามหาสมุทรสุดที่จะพรรณนาให้จับสั่นลงได้ ที่เป็นฝ่ายอนุเคราะห์
เลี้ยงดูตลอดมา โดยไม่คำนึงถึงความสิ้นเปลืองและความมอดตายของตนเอาเลย เมื่อเรื่อง
บิดามารดากับบุตรธิดาเคยเป็นมาอย่างนี้ประจำแผ่นดินอย่างแยกไม่ออก แล้วพวกเราชาว
บุตรธิดาผู้เห็นแก่ได้ ไร้ความรู้สึกสำนึกตัวในพระคุณท่านจะไปหาคนสำคัญของโลกที่ไหน
กัน จึงจะเจอสมดังมโนนึกคิดที่เคยวาดภาพข้ามศัวรรษท่านไปมา แต่มิได้หวนระลึกว่า
ท่านคือบุคคลเช่นไรและมีความสำคัญต่อเราอย่างไรบ้าง แม้ในปัจจุบันของบุตรธิดาที่เป็น
อยู่เวลานี้ ทั้งที่อยู่กับท่านทั้งที่อยู่ต่างถิ่นต่างแดน ทั้งใกล้ ทั้งไกล ทั้งในและนอกประเทศ

ทุกเพศทุกวัย ซึ่งล้วนอยู่ในความรับผิดชอบ ที่ท่านจะต้องอนุเคราะห์ด้วยความรักเอ็นดูอย่างบริสุทธิ์ใจ และเต็มภูมิที่เป็นบิดามารดาของบุตรธิดาทั้งคน ไม่บกพร่องทางน้ำใจ แม้สมบัติเครื่องสังเคราะห์จะมีบกพร่องบ้างก็เป็นธรรมดา เพราะไม่ใช่ น้ำมหาสมุทรจะให้มีสมบัติอยู่ตลอดไปย่อมไม่ได้ ถ้าพวกเราซึ่งมองไม่เห็นค่าแห่งความสำคัญและคนสำคัญในตัวท่านก็ควรมองย้อนหลังมาดูตัวเรา โดยเริ่มแต่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไปในอวัยวะทุกส่วนภายในภายนอกเบื้องบนเบื้องล่างของร่างกายตลอดความเป็นอยู่เรื่อยมาจนถึงความก้าวเข้าสู่ครรรค์ ก่อความร่ำคาญจนกลายเป็นความทุกข์ทรมานแก่ท่าน รายหนึ่งๆ แปรเดือนบ้าง แก้วเดือนบ้าง สิบเดือนบ้าง ที่สร้างเนื้อสร้างตัวโดยอาศัยเลือดเนื้อของท่าน ทุกหยดทุกหยาดเป็นเครื่องมือสร้างบ้านเรือนคือร่างกาย จนปรากฏขึ้นเป็นตนเป็นตัวเป็นเนื้อเป็นหนังของตัวขึ้นมา พออึดตัวสมควรเป็นคนได้แล้วก็แหวกช่องออกมาจากครรรค์ โดยมีได้คำนึงนึกคิดว่าใครจะลำบากจะเป็นจะตายเพราะการแหวกทางออกมาของเรตัวเล็ก ๆ แดง ๆ แต่กองทุกข์ที่สร้างให้คนอื่นคือมารดาในขณะนั้นมิได้เล็กสมตัวเลย จนมารดาแทบจะเอาชีวิตชีวาไว้ไม่รอด บางรายต้องจอดจมไปเลยก็มีเพราะเหลือจะทน นอกจากการสร้างตัวอยู่ในครรรค์ด้วยเลือดเนื้อของมารดาแล้ว พอตกคลอดออกมายังต้องอาศัยมารดาบิดาตลอดผู้เกี่ยวข้องอีกมากมายมาช่วยสร้างชีวิตใจให้อีก คือการเลี้ยงดูทุกอย่างที่แสนทุกข์ลำบากอันเกี่ยวกับตนจนถึงปัจจุบันบัดนี้ เราพอจะนึกออกกระมังว่าอวัยวะร่างกายตลอดความเป็นอยู่สืบเนื่องกันมาของเราทุกส่วนนี้ เราได้มาจากไหน ใครให้เรา และใครช่วยรักษาเรา จึงปลอดภัยมาถึงบัดนี้ ทั้งนี้คือคุณพ่อคุณแม่แน่เป็นผู้สละชีวิตแทนและเลี้ยงดูเรามาจนถึงปัจจุบันนี้

เท่าที่พรรณนาชีวิตร่างกายพร้อมเครื่องบำรุงส่งเสริมเพียงแต่ละคนที่ได้รับจากท่านตลอดมา ถ้าคิดเป็นราคาค่างวดในบรรดาสิ่งที่ท่านมอบให้เปล่าด้วยน้ำใจนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่น่าสนใจและสุขวิสัยที่จะหาได้ในที่อื่นใด เช่น ตา หู จมูก เป็นต้น แต่ละส่วนล้วนไม่มีซื้อขายกันตามห้างร้านต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศทั่วโลก ไม่มีเลยแม้ส่วนหนึ่งซึ่งควรจะเป็นของจริงอันดั้งเดิมที่เราได้มาจากท่าน เพียงวัตถุเครื่องสังเคราะห์เลี้ยงดูบุตรธิดาแต่ละคน นับแต่เริ่มแรกมาจนบัดนี้จะมีจำนวนมากมายสักเท่าไร ถ้าเป็นสิ่งที่

ควรออกบ้านขายดั่งสินค้าทั่ว ๆ ไปก็คงนำมาบรรจุได้เต็มห้างร้านใหญ่ ๆ หลายห้างร้านพอดู
สิ่งหนึ่งจะมีใครบ้างพอมิน้ำใจมายอมเสียสละให้เราโดยไม่คิดค่าตอบแทนเลย นอกจาก
บิดามารดาทั้งสองนี้เท่านั้น ยังไม่เคยเห็นมีท่านผู้หนึ่งผู้ใดมารับอาสาทำหน้าที่แทนได้เลย
จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดและสลดสังเวชตัวเราอย่างยิ่งที่อาศัยเลือดในหัวอกท่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่รัก
สงวนอย่างยิ่งทั้งสิ้นมาเป็นชีวิตจิตใจของตัว จนเป็นเราเป็นท่านมาด้วยกันทั้งโลก ควร
จะมองเห็นความสำคัญตลอดคุณสมบัติอันล้ำค่าของท่าน ว่าเวลานี้ปรากฏอยู่ที่ร่างกาย
จิตใจของเรา และเรากำลังนั่งทับนอนทับหายใจทับคุณของท่านอยู่ทุกขณะนี้แหละ หาได้อยู่
ในที่อื่นใดไม่ ก็การสำรวจตนมาแต่ต้นกำเนิดจนถึงปัจจุบันว่าเป็นมาอย่างไรอย่างประจักษ์
ใจแล้ว จะต้องรู้สึกสำนึกในพระคุณของท่านอย่างถึงใจ ว่านี่คือผู้บังเกิดเกล้า ซึ่งหาได้
เพียงคนเดียวในโลก นี่คือนักประพันธ์ชีวิตของบุตรธิดาทั้งมวล นี่คือนักสำคัญของโลกมา
ก่อนใคร ๆ นี่คือแบบพิมพ์ของโลกที่ได้กำเนิดทั้งทางร่างกายและหลักวิชาแขนงต่าง ๆ ไม่มี
ประมาณ ที่บุตรธิดาได้ยึดถือสืบทอดกันมาไม่มีที่สิ้นสุด คือบุตรธิดาทั้งโลกความสำคัญ
มารวมอยู่ที่บิดามารดาเป็นผู้วางรากฐานให้เพื่อก้าวต่อไปในอนาคต จึงควรปลงใจลงน้อม
บูชาพระคุณของท่านด้วยความเคารพภักดีอย่างถึงใจ ไม่มีการแบ่งรับแบ่งสู้ด้วยอุบายวิธี
ข้อแก้ตัวใด ๆ

คำว่า 'บิดามารดา' นี้เป็นคำที่ควรสะดุดสะเทือนใจอย่างยิ่งในวงบุตรธิดาทั่ว ๆ ไป
เพราะเป็นนามของท่านผู้บังเกิดเกล้า และเลี้ยงดูมาแต่วันกำเนิดเกิดเป็นเราเป็นท่านมาถึง
ปัจจุบันนี้ ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ตกอยู่ในความเป็นหนี้บุญคุณท่านเช่นเดียวกับบุตรธิดาทั้งหลาย
จึงได้พยายามอธิบายตามหลักธรรมอันเป็นแนวทางระลึกถึงพระคุณและทำการสนองตอบ
ท่าน เพื่อเป็นการล้างบาปออกจากตัวเสียบ้างพอให้เบาบางลง เวลาตายไปไม่ได้ไปแออัด
กันอยู่ในนรกและเหมาไฟนรกเป็นของตัวเสียหมด ส่วนจะสามารถปลงล้างหรือถอนบรรดา
บาปน้อยใหญ่ที่ต่างคนต่างทำให้ท่านได้รับความลำบากทรมานมาเป็นประจํา นั้น รู้สึกจะ
เกินความคาดหมายของบุตรธิดาแต่ละคนจะสามารถปลงล้างให้หมดได้ เพราะมีมากมายจน
ท่านและบุตรธิดาก็ไม่สามารถจะจดจำได้ นอกจากจะรวมยอดพอรู้เค้าไว้บ้างเท่านั้น คือ
นับแต่ขณะที่ก้าวเข้าสู่ครรภ์มาจนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าคิดเป็นนาที ชั่วโมง วัน เดือน ปี จะได้
สักกี่นาที ก็ชั่วโมง ก็วัน ก็เดือน ก็ปี และในนาที ชั่วโมง และวัน เดือน ปี นั้น ๆ

ผู้เป็นบุตรธิดาได้เริ่มทำความรำคาญให้ท่านก็ครั้ง ะไรบ้าง แม้ในขณะที่อยู่ในครรภ์ก็ยัง ต้องมีการแสดงตัวก่อนเป็นระยะ ๆ ยิ่งครรภ์แก่ขึ้นมากเท่าไร ทารกตัวแดง ๆ ก็ยิ่ง แผลงฤทธิ์ขึ้นเป็นลำดับ วันเวลาหนึ่ง ๆ หลายครั้งกว่าจะถึงเวลาตกคลอดออกมา ซึ่งน่าจะ สว่างนรกให้มารดาได้มากหลุมพอ ดู เวลาออกมาแล้วก็ยิ่งเริ่มแสดงฤทธิ์ในท่าต่าง ๆ ไม่มี ประมาณ โดยเจ้าตัวหารู้ไม่ว่านั่นคือการดูอวดคนอื่น คนอื่นมีบิดามารดาเป็นต้น ต้อง หมุนตัวตามอาการที่แสดงออกเหมือนเครื่องจักรเครื่องยนต์ตลอดเวลา ไม่มีกลางวันกลาง คิน จำต้องวิ่งวุ่นอยู่ท่านองนั้น บุตรธิดาแต่ละคนทั้งเวลาอยู่ในครรภ์ ทั้งเวลาออกนอก ครรภ์มาแล้ว ขณะที่ยังเล็กจะต้องมีการแสดงต่าง ๆ ตามประสาของตน ซึ่งล้วนเป็นการ เขย่าก่อนหวอกบิดามารดาและผู้เกี่ยวข้องให้เป็นกังวลวุ่นวายไปด้วยทั้งนั้น พอเริ่มรู้ ความมาบ้างก็เริ่มก่อนวุ่นไปอีกทางหนึ่งต่าง ๆ กัน พอให้ท่านไม่มีความสงบสบายใจได้อยู่ใน ใจเอง ความเติบโตของเด็กแต่ละคนกับความเติบโตของเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะกวนสมองบิดามารดา นั้นรู้สึกจะเป็นเงาเทียมตัว เพียงเป็นเรื่องธรรมดาของเด็กทั่ว ๆ ไปที่มีขอบเขต ซึ่งอยู่ ในความรับผิดชอบของบิดามารดาท่านนั้นก็พออดพอกัน แต่แถมยังมีเรื่องพิสดารที่ คาดไม่ถึงและมากตามจำนวนของบุตรธิดาที่มีนิสัยต่าง ๆ กันสร้างเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งแต่ละเรื่อง ก็มีอำนาจให้สั่นสะเทือนไปทั้งครอบครัวและน่าใจหายทั้งนั้น สิ่งทั้งนี้ล้วนอยู่ในข่ายที่ บุตรธิดาจะหลวมตัวทำได้ถ้าไม่ได้ศึกษาอบรมขนบประเพณีและศีลธรรมมาเท่าที่ควร และ เป็นสิ่งที่ต้องไหลลงรวมทะเลใหญ่คือบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบกอบกู้และแบกหามทั้งนั้น เมื่อรวมเวลาที่บุตรธิดาแต่ละคนที่เกิดมาสร้างความลำบากและแสนกังวลให้ท่าน นับแต่ ต้นจนบัดนี้จะมีมากมายเพียงไร และใครไม่สามารถนับอ่านได้พอจะประมวลมาชำระล้าง ให้หมดไปได้โดยสิ้นเชิง ไม่ต้องมีบาปกรรมติดตัวบุตรธิดาที่เรียกว่าเป็นหนี้บุญคุณท่าน อีกต่อไป

ความเป็นมาทุก ๆ แขนงแห่งอรรถภาพร่างกายและจิตใจของบุตรธิดาแต่ละคน ย่อม เป็นมาจากความกระทบกระทั่งต่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้เป็นบิดามารดาอย่าง สุดจะพรรณนา แต่ไม่มีบิดามารดาของบุตรธิดาคนใดสนใจนำมาเป็นอารมณ์ แม้ชีวิตจะ เสียไปด้วยเหตุต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุตรธิดาก็ยอมสละไปเลย ประหนึ่งไม่มีราคาเปรียบเทียบ

ผักปลาจะนั้น คุณค่าแห่งน้ำใจและอื่น ๆ ที่ท่านยอมเสียสละต่อบุตรธิดาทุกคนจึงเป็นคุณธรรมที่มีค่ามหาศาล ไม่มีสิ่งใดจะเปรียบเทียบได้ แม้จะพรรณนาถึงพระคุณของท่านจนนับเป็นกัปกัลป์ก็ไม่มีทางจบสิ้นลงได้ ท่านกล่าวไว้ในธรรมว่า แม้จะเอาน้ำในมหาสมุทรทุกหยดทุกหยาดมาเป็นน้ำผสมหมึก เอาดินทั้งแผ่นดินมาเป็นหมึกละลายน้ำ เอาเขาพระสุเมรุทั้งลูกมาเป็นด้ามปากกา เอาท้องฟ้าอากาศเป็นหน้ากระดาษมาเขียนพรรณนาพระคุณของท่าน กระทั่งผู้เขียนตายไป ผู้ใหม่มาเขียนแทนสืบทอดกันไปทำนองนี้ตลอดอนันตกาล จนเหตุน้ำผสมหมึกในมหาสมุทร หมดดินทั้งแผ่นดินที่ละลายทำเป็นหมึก หมดท้องฟ้าอากาศไม่มีช่องว่างที่จะเขียนต่อไป หมดเขาพระสุเมรุทั้งลูกที่นำมาทำเป็นด้ามปากกา แต่พระคุณของบิดามารดาซึ่งพรรณนาไม่จบ ด้วยยุติลงด้วยการสวดวิสัยที่จะหาอะไรมาบันทึกต่อเพื่อความสิ้นสุดแห่งพระคุณ เมื่อพระคุณของท่านมีมากมายจนไม่สามารถจะพรรณนาดังที่เห็นอยู่ ชาวบุตรธิดาเราจึงควรสลัดใจและเห็นโทษของตนที่สนุก ชี้อาตองเอาเถียงเอา ชัดเอาอย่างใจ เล่นตัวเอา ร้องไห้เอา บังคับเอาสิ่งต่าง ๆ ที่ตนต้องการแม้ไม่ควร โดยไม่สำนึกกระดาษกายเลย ซึ่งล้วนเป็นวิธีทางของนายเลวทรมานปฏิบัติต่อบ่าวที่ดีทำกัน ไม่ใช่เป็นทางดำเนินของบุตรธิดาที่ดีจะนำมาใช้ต่อผู้บังเกิดเกล้าเลย

บุตรธิดาเกิดมาพบชีวิตร่างกายลมหายใจที่เต็มไปด้วยเครื่องบำรุงบำเรอต่าง ๆ ทั้งเก่าและใหม่ ทั้งหายากและหาง่าย ทั้งมาจากที่ไกลและที่ใกล้ ทั้งมาจากในและนอกประเทศ ทั้งราคาถูกและราคาแพง ๆ จนประมาณมิได้ จากบิดามารดาที่ทุ่มเทชีวิตแสวงหาด้วยความเหนื่อยยาก ได้มีความรู้สึกพอจะเป็นเครื่องสะกดใจบ้างหรืออย่างไร ถ้าเป็นสิ่งที่บุตรธิดานำมาเพื่อสนองตอบท่านด้วยน้ำใจที่รักและเห็นคุณอย่างซาบซึ้งเช่นเดียวกับท่านที่มีต่อเรา ท่านคงจะมีความรักเพิ่มขึ้นเป็นกรณีพิเศษชนิดถึงใจอย่างบอกไม่ถูก ทั้งจะรัก ทั้งจะห้าม ทั้งจะสงสารและสลัดใจ ไม่อยากให้บุตรธิดาชวนชวายเป็นมากไป กลัวจะหมดจากตัวของบุตรธิดาเอง ถ้าผู้มีครอบครัวแล้วก็กลัวจะหมดจากลูก และสามภรรยาเขา ท่านยังคิดถึงลูก ๆ มากกว่าจะคิดถึงตัวท่านเอง แม้จะอยู่ในฐานะที่ยากจนอยู่บ้าง แต่คงทำไม่ลงปลงไม่ตกที่จะให้ทำแก่ท่านอย่างฟุ่มเฟือย นี่เป็นปกติวิสัยของบิดามารดาทั้งหลาย ท่านมีความรู้สึกต่อบุตรธิดาอย่างนี้ตลอดมา ส่วนบุตรธิดาที่เป็นฝ่ายรับและฝ่ายทวงมา

เป็นประจำจนติดสย ได้คิดถึงน้ำใจและความเสียสละของท่านบ้างเพียงไร ถ้ายังก็ควรจะ
เริ่มคิดบ้างว่าท่านมีน้ำใจกว้างขวางและลึกซึ้งเพียงไร

เวลาเลี้ยงก็แสนยาก ไม่มีอะไรเลี้ยงยากเท่าเลี้ยงคนคือบุตรธิดา รักก็แสนรักไม่มี
อะไรรักมากยิ่งกว่ารักคนคือ บุตรธิดา เอาใจก็แสนยากตลอดมาไม่มีอะไรจะเอาใจยากเท่า
เอาใจคนคือบุตรธิดาที่แสนงอนมาแต่กำเนิด แม้จะโตจนเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว แต่นิสัย
ที่แสนงอนที่เคยฝังใจมาแต่เล็กที่บิดามารดาเคยเอาใจก็ยังติดตัวมาแสดงความแสนงอนกับ
ท่านอยู่จนได้ ไม่นึกละลายแฟนหนุ่มแฟนสาวบ้างเลย หรือเข้าใจว่าแฟน ๆ เหล่านี้ต่าง
คนต่างก็มีเจ้าแสนงอน ซึ่งเคยได้รับความตามใจจากบิดามารดาอย่างเต็มตัวเช่นเดียวกัน
จึงไม่นึกละลาย ถ้าไม่นึกละลายแฟน ๆ ก็ควรนึกละลายท่านผู้บังเกิดเกล้าบ้าง ซึ่งไม่เคย
แสนงอนอะไรต่อลูก ๆ นอกจากจะคอยตามใจทำคนเดียว ท่านจะได้ดีใจและมีความสุขบ้าง
สักพักหนึ่ง ทั้งที่แบกทุกข์หนักเพราะลูก ไม่มีวันปลงวาง และจะได้มีหน้ายิ้มบ้างทั้งที่
หาบหนักคือความกังวลชวนชวายเพื่อบุตรธิดายังตั้งอยู่บนบ่าคือดวงใจ

เรื่องของบิดามารดา ล้วนเป็นเรื่องที่ให้ความสะอาดตาสะอาดใจแก่บุตรธิดาอยู่ทุก
กาลสถานที่ แทบไม่มีที่เหยียดมือเหยียดเท้าออกได้โดยไม่ให้สะอาดพระคุณของท่าน แต่
พวกเขาที่เป็นหนี้บุญคุณท่านอยู่โดยธรรมชาติมักจะทะนงตนโดยไม่รู้ตัวอยู่ภายในเหมือน
เป็นนายบุญนายคุณท่าน อย่างเห็นได้ชัดด้วยการแสดงออกต่อท่านแทบทุกอาการ ซึ่ง
เจ้าตัวก็มีได้ตั้งใจให้เป็นเช่นนั้น แต่เป็นลัทธินิสัยของบุตรธิดา แทบทุกคนจะต้อง
แสดงออกในทำนองเดียวกัน ฉะนั้น ความเกรงอกเกรงใจ และความละลายท่าน จึงรู้สึก
มีน้อย และเป็นสาเหตุให้ประพฤติดิตัวในทางผิด ปราศจากความสำนึก ถึงกับจะเลยเถิด
หรือระเบิดไปเลยก็มี ดังที่เห็น ๆ กันอยู่ ดังนั้น เพื่อการแก้ความพยศของพวกเราผู้มีนิสัย
ชอบทะนงต่อท่านโดยปราศจากความสำนึกตลอดมา จึงไม่มีทางใดที่จะดีไปกว่าการทวน
ระลึกถึงโทษของตัวและระลึกถึงพระคุณของท่านที่เป็นธรรมอันหาได้ยากในโลก โดยการ
ย้อนพิจารณาตัวเองทางความเคลื่อนไหวตลอดมาแต่เป็นเด็กเล็กจนถึงปัจจุบัน อาจรู้จักต่าง
พร้อยที่เคยล่วงเกินต่อท่านและความไม่ดีอย่างอื่น ๆ ของตนเป็นลำดับได้ดี และพอมิทาง
ดัดแปลงแก้ไขได้ ที่เกี่ยวกับตนโดยเฉพาะก็พยายามแก้ไข ไล่สิ่งที่เคยพาให้เกิดมลทินอยู่

เสมอออก ด้วยธรรมคือความดีงามเป็นเครื่องชำระล้างจนหมดสิ้นไปจากตัว เช่นเดียวกับ การซักผ้าด้วยผงซักฟอกต่าง ๆ จนหมดมลทินในเนื้อผ้าฉะนั้น ที่เกี่ยวกับท่านก็พยายาม ดัดแปลงแต่งนิสัยให้เป็นบุรุษที่ดีที่น่ารักเอ็นดูของท่านผู้เป็นบิดามารดา

บุรุษที่ดีที่เชื่อฟังคำบิดามารดาไม่ค่อยล่อแหลมต่อความเสียหายและนำหวาดเสียว ทั้งยังมีทางเจริญก้าวหน้าโดยลำดับ ฉะนั้น ความเคารพเชื่อฟังบิดามารดาจึงเป็นกำแพงที่ มั่นคงกันความเสียหายได้เป็นอย่างดี และความเคารพเชื่อฟังนี้แลเป็นคุณเครื่องสนองตอบ แทนคุณที่เหมาะสม และถูกตามความประสงค์ของท่านอย่างแท้จริง เพราะตามธรรมดา ของบิดามารดาแห่งบุรุษดีทั่วๆ ไปมีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้บุรุษดีของตนเป็น คนดีในทางความประพฤติ เพราะเป็นจุดแห่งความเจริญที่โลกต้องการตลอดมา ส่วน ความมั่งมีดีเด่นในทางอื่น ๆ นั้นท่านถือว่าต้องอาศัยความประพฤติเป็นรากฐานสำคัญรับรอง ไว้จึงจะอบอุ่นชุ่มเย็นและจีรังถาวร คือ ทรงตัวอยู่ได้ตลอดกาลนาน บรรพบุรุษทั้งหลาย มีบิดามารดาเป็นต้นท่านมีความฉลาดแหลมคมมาก รู้จักจุดที่เสื่อมและจุดที่เจริญของโลก ว่าขึ้นอยู่กับจิตใจที่ได้รับการสั่งสอนในทางที่ผิดและได้รับการอบรมในทางที่ถูก ท่านจึง นิยมความประพฤติว่าเป็นสิ่งสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งก็เป็นความถูกต้องอย่างหาที่ค้านไม่ได้ เลย แม้พระพุทธภษิตกัศรส์รับรองไว้เป็นใจความว่า “สิ่งทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ ใจเป็น ประธาน สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าใจผู้บงการได้รับการอบรมดี ความประพฤติการงานทุกด้าน ย่อมดีไปตาม ๆ กัน ถ้าใจชั่วเพราะขาดการอบรม สิ่งที่ใจเป็นผู้พาดำเนินย่อมเหลวไป ตาม ๆ กัน” ดังนั้นความประพฤติตัวดีจึงจัดเป็นเยี่ยมในตัวของคุณคน ตามหลักความจริง การศึกษารู้มากน้อย ก็เพื่อความประพฤติดำเนินให้ถูกตามหลักวิชาซึ่งเป็นที่ยอมรับความ ถูกต้องดีงามมาด้วยดีแล้ว แต่เมื่อรู้แล้วไม่ทำตามก็ไม่เห็นมีดีอะไรที่น่าชม นอกจากจะ ถูกตำหนิว่าความรู้ท่วมหัวแต่ประพฤติตัวเหลวแหลกเท่านั้น ไม่มีใครเขาชมว่าดี ขึ้นไป ชมเข้าโลกก็แตกอย่างไม่มีปัญหา ด้วยเหตุนี้บิดามารดาท่านจึงมิได้หวังเอาอะไรจากลูก ๆ ที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ไปสนองตอบแทนออกไปจากความหวังอยากให้ลูก ๆ เป็นคนดี เราผู้อื่น ท่านรับรองชีวิตจิตใจมาได้เป็นผู้เป็นคนจึงควรสำนึกตนเพื่อความเป็นคนดี พยายามดัด จริตนิสัย และความประพฤติที่เป็นเสียหนามทิ่มแทงตัวและผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความไม่ สงบสุขให้สิ้นไป ชื่อว่าเราได้สนองตอบท่านด้วยความดีอันเป็นคุณธรรมที่มีค่ามาก

กายกับใจ เป็นสมบัติของเราเอง เราต้องรับผิดชอบของเราโดยถูกต้อง อย่าพาทายกับใจเข้าดงพงลึก เวลาเกิดข้าศึกขึ้นกับตัวจะไม่มีทางหลบหลีกและถอนตัว ดังคนที่ถูกคุมขัง นอกจากตั้งหน้าเสวยกรรมแล้วไม่มีสวรรค์วิมานและอาหารทิพย์ใดให้เขารับเสวยพอจะมีความสุขความเบาใจบ้างเลย ซึ่งควรสลัดใจอย่างยิ่ง ที่เขียนเรื่องมาตาปีตูปัญฐานธรรมมาก็รู้สึกว่ามันพอควร แต่จะมีสาระเพียงใดนั้นไม่แน่ใจนักสำหรับผู้เขียน นอกจากท่านผู้อ่านจะสนใจเท่าที่ควรก็น่าจะได้รับประโยชน์ เพราะธรรมนี้เป็นธรรมปราศจากโทษและเป็นธรรมพร้อมที่จะอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจและดำเนินตามโดยถ่ายเดียว จึงขอฝากบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้าไว้กับท่านที่เป็นบุตรธิดาทุก ๆ ท่านได้อุปถัมภ์บำรุงด้วยวัตถุที่ชอบธรรมและความประพฤติอันดีงาม เพื่อเป็นการบูชาสนองตอบท่าน จะเป็นผู้เจริญรุ่งเรืองและเกิดทุนวงศ์สกุลให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป และขอร้องท่านทั้งหลายว่า กรุณาใช้วิจารณญาณมองหน้ามองหลังด้วยดีก่อนจะเคลื่อนไหวไปมาทิศใดทางใด หรือจะทำอะไร ๆ ทั้งนั้น โปรดพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนก่อนค่อยเริ่มในสิ่งนั้น ๆ จะเป็นมงคล และเป็นความรอบคอบแก่ตัวท่านเอง เพราะระยะนี้กำลังเข้าหน้าสีวหน้าขวาน ถ้าพลาดแล้วจะเสียคนและตกต่ำจนไม่มีวันฟื้นได้ แม้จะเสียอะไรก็ตามเกิด เพราะเราเคยได้เคยเสียมาแล้วไม่พอล่มพองจม แต่การเสียคนคือตัวเรา ไม่มีใครปรารภณาและชมว่าดีเพราะเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ คนของท่านคือคนสำคัญคนหนึ่งซึ่งอยู่ในข่ายแห่งความรับผิดชอบของท่านแต่ผู้เดียว ควรรักษาอย่างเข้มงวดกวดขัน ไม่เช่นนั้นคนของท่านจะบินหนีคือความดีจะพราวจากจะเหลือแต่ซากผีดิบซึ่งไม่มีคุณค่าอันใด ไปที่ไหนใครก็กลัวและเกลียดชัง ทั้งหญิงชายและหนุ่มสาวเฒ่าแก่ ไม่อยากเข้าใกล้ชิดและให้ความสนิทสนม ถ้าเป็นผู้ชายก็หาเมียยาก นอกจากหญิงซากผีไม่มียางอายและความดีติดตัวจะมากเกี่ยวข้อง ซึ่งเข้าในลักษณะคนตาบอดได้แวนตาดำที่ไม่มีอะไรดีขึ้น นอกจากคนเขาจะหัวเราะเยาะเอาเท่านั้น ถ้าเป็นผู้หญิงก็หาพัวยาก ไม่มีใครเขาเหลียวมองพอให้เสียเวลา นอกจากชายเหลือเดนหมั้นคลั่งคบกับใครไม่ได้คนเกลียดชังกันทั้งเมืองเท่านั้นจะมากใกล้ชิดติดต่อกันและเป็นคู่กันทุกข์ทรมานเข้าในลักษณะว่าต่างคนต่างตาบอดจูงกัน ผลก็คือต่างคนต่างจอตต่างคนต่างจมต่างคนต่างมทุกข์ในทะเลมืดไม่มีวันฟื้นได้ ซึ่งเป็นที่น่าขยะแขยงเอาหนักหนา

เรื่องบิดามารดากับบุตรธิดาแต่ละคนของแต่ละครอบครัว รู้สึกเป็นเรื่องใหญ่โต และหนักหน่วงถ่วงใจมากที่สุดที่นาเห็นใจผู้เป็นบิดามารดา หากไม่ถือเป็นเรื่องหัวอกของตนที่มีความรักความผูกพันอย่างสุดใจแล้ว ไม่ว่าจะบิดามารดาคนใดคงจะอดทนระอาใจและเบื่อหน่ายต่องานคือการเลี้ยงดูที่แสนทุกข์ระทมยากแก่ทุกคน และอาจจะเข็ดทรวบต่อนงานที่ทำให้ชอกช้ำ และกวนใจถึงกับไม่ปรารถนาเกิดในโลกที่มีงานประเภทที่เบื่อเต็มประเด็นอีกต่อไปก็ได้ เพราะงานนี้มีแต่ทุม่เททางเหตุ คือกำลังและทรัพย์สมบัติทั้งปวง ลงอย่างไม่คิดถึงชีวิตจิตใจว่าจะมีจะจน จะลำบากยากเข็ญ จะเป็นหรือจะตาย อย่างไรก็ดี มีแต่มุ่งเพื่อความ สุขและความเจริญเติบโตของลูก ๆ ทำเดี๋ยวนั้นที่เด่นมากที่สุดในหัวใจของผู้เป็นพ่อเป็นแม่ ส่วนความเจริญอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในข่ายแห่งการพิจารณาของพ่อแม่ ก็ค่อยชวนชวนกันไปตามสมควรแก่กาลและวัยของเด็ก ทั้งนี้ล้วนเป็นการทุม่เทเหตุเพื่อผลแก่บุตรธิดาโดยเฉพาะ มิได้คำนึงผลเพื่อท่านผู้เป็นบิดามารดาเลย จึงเป็นภาระที่ควรจะเรียกได้ว่า งานที่เต็มไปด้วยเหตุแต่ผลไม่แน่นอน ไม่เหมือนงานอื่น ๆ ที่ทำแล้วมีมุ่งผลและเห็นผลตอบแทนประจักษ์เป็นระยะไป แต่งานนี้รู้สึกมีแต่ใจว่าวันชุนมัววันเป็นผลให้บิดามารดาได้รับเป็นประจำ และเป็นงานประจำตัวอยู่ตลอดเวลาไม่มีกลางวันกลางคืน แม้นอนกำลังหลับเพลินสบาย ๆ ก็ต้องสะดุ้งตื่นขึ้นมาทำงาน คือเวลาลูกร้องไห้แม่ต้องตื่นขึ้นมาดูแลลูก กำลังหิวกระหายจนใจจะขาดก็ต้องทำงาน กำลังรับประทานก็ต้องทำงานคือมีอุ้มลูกอยู่บนตักทั้งที่กำลังรับประทาน อุ้มก็ต้องทำงาน กำลังหลับก็ต้องทำงาน คือเอาลูกนอนด้วยตื่นนอนขึ้นมาก็ต้องทำงานนี้ก่อนงานอื่น ๆ แม้ที่สุดกำลังจน ๆ ไปเที่ยวขอทานตามบ้านหรือตามตลาดก็ต้องทำงานคือต้องอุ้มลูกไปด้วย บางครั้งตัวกำลังจะเป็นจะตายอยู่แต่มีก็ต้องทำงานคือคว่ำหาลูกกลัวจะเป็นอันตราย ปากก็บ่นถามถึงลูกคนนั้น ใจก็คิดถึงลูกคนนั้น และเป็นกังวลอยู่กับลูกคนโน้น จะทำงานชิ้นน้อยชิ้นใหญ่หรืองานแขนงใด ๆ ใจต้องคิดถึงลูกก่อนสิ่งอื่น พุดอย่างฟังง่าย ๆ ก็ว่าทำงานเพื่อลูกนั่นเอง เพราะลำพังพ่อกับแม่ สิ่งที่จะนำมาบำบัตรักษาความเป็นอยู่ก็ ไม่มากมายอะไรนัก พอจะให้มีการชวนชวนมากและทุกข์มากแต่ลูก ๆ มีหลายปากมากห้องด้วยกันพ่อกับแม่จำเป็นต้องบริการให้ทั่วถึง โดยไม่คำนึงถึงความบกพร่องสมบูรณ์ เพราะเป็นเรื่องบีบบังคับอยู่ในตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่า พ่อแม่ของ

บุตรธิดาคณใดต้องตกอยู่ในความบีบคั้นแบบนี้แทบทั้งนั้น จึงรู้สึกว่าเป็นงานที่หนักและ
ทุกข์มากมาตลอดสาย

ความทุกข์ประเภทนี้ผู้ที่ยังไม่เคยเป็นพ่อเป็นแม่ของคนมาก่อน แม้จะมีความทุกข์
ลำบากเพียงไร (เว้นกรณีพิเศษ) ก็ยังไม่น่าจะจัดว่าเป็นผู้รับบาปหาบทุกข์อย่างแท้จริง
ต่อเมื่อได้ผ่านความทรมานจากลูก ๆ ไปแล้วควรจะแน่ใจว่าได้เห็นทุกข์อย่างแท้จริง ยิ่งผู้ที่
มีลูกน้อยคนหรือมากคนก็ตามและมีลูกที่เกรงกลัวผสมอยู่ด้วยแล้ว พ่อแม่ก็ยังเพิ่มความ
ทุกข์อันสับสนวุ่นวายมากขึ้นแทบจะเป็นโรคประสาทไปได้ในบางกาล หรือบางรายก็อาจ
เป็นไปได้อย่างจริง ๆ เพราะเหลือที่จะทนกลั้นไว้ได้ ฉะนั้น งานเลี้ยงลูกจึงรู้สึกว่าเป็นงานที่น่า
เซ็ดทราบเพราะเป็นงานหาบทุกข์ล้วน ๆ ไม่ค่อยมีสุขเจือปนบ้างเลย และอาจไม่มีพ่อแม่
ของบุตรคนใดที่เคยมีลูกและเคยเลี้ยงลูกมาแล้วจะเกิดความพอใจและกล้าหาญต่อการเลี้ยง
ลูกปลูกโพธิ์อีกต่อไป เพราะเป็นงานซ้ำซากลำบากลำบากและแสนทุกข์กังวลไม่มีวันเบาบาง
และจบสิ้นลงได้อย่างง่ายดายเหมือนงานอื่น ๆ เพียงงานเลี้ยงลูกก็ออกจะสุดกำลังความ
สามารถอยู่แล้ว แถมยังมีงานปลูกโพธิ์พ่วงท้ายเข้าไปอีกก็ยังเพิ่มภาระหนักเข้าไปจนแทบ
ไม่มีเวลาหายใจระบายทุกข์เอาเลย เท่ากับปิดประตูตีแมวในห้องเรตี้ ๆ นี้เอง แมวตัวถูก
ความจนมุมบังคับเช่นนั้นจะมีอะไรของมันทะลักออกมาก็ไม่มีใครทราบได้ ฉะนั้น ความ
จนมุมแม้จะยังไม่เคยเจอก็ไม่ควรเข้าใจว่าจะเป็นของดี เมื่อเจอเข้าไม่ว่าใครอาจจะเข้าไป
ลักษณะแมวจนมุมนั่นเอง ลูก ๆ ที่ไม่เคยเห็นความทุกข์ลำบากของพ่อแม่ที่เคยเลี้ยงดูตน
มา ควรดูแมวตัวถูกปิดประตูติดสันดาน อาจจะพอทราบได้ ถ้ายังทราบไม่ได้ ตัวเอง
ลองเข้าไปในห้องแล้วให้คนอื่นปิดประตูตี ๆ และหวดลงด้วยเครื่องยอมจำนนหรือเครื่องทำ
ความเซ็ดทราบต่าง ๆ ก็ทราบได้ทันทีว่า ทุกข์ที่หาทางออกไม่ได้ นั่นคือทุกข์ในลักษณะที่
กำลังเผชิญอยู่ขณะนี้เอง คำว่า ปลูกโพธิ์ นั่นคือภาระอันหนักในลำดับต่อไป ที่พ่อแม่
จะต้องรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่การอบรมสั่งสอนลูกให้มีความรู้ความฉลาดสมกับคำว่า
ปลูกโพธิ์ ซึ่งถ้าเป็นคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ก็หมายถึงความตรัสรู้
ธรรมเป็นจอมปราชญ์ ถ้าเป็นคุณสมบัติของสามัญชนก็หมายถึงความรู้ความฉลาดในวิชา
การต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ต้องอาศัย เด็กของเราถ้าให้รับภาระแล้วปล่อยให้เล่น

คลุกฝุ่นอยู่ตามหน้าบ้านหลังเรือนเฉย ๆ ไม่ได้รับการศึกษาอบรมก็จะเป็นคนโง่ตลอดไป คนโง่จะทำอะไร ๆ ก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควรและไม่ทันกับโลกเขา สิ่งที่เหลือเดนเขาแล้วคนโง่ถึงจะได้เป็นเจ้าของ งานทุกประเภทต้องอาศัยความฉลาดเป็นหลักประจำ เมื่อขาดไปก็จะมองเห็นความบกพร่องของผลงานทันที มากกว่านั้น ผลของงานก็กลับมาหลอกตัวเองและผู้อื่นซึ่งล้วนไม่ใช่ของดีทั้งสิ้น สัตว์โง่ก็ไม่น่าดู คนโง่ก็ไม่น่าชม ฉะนั้นความโง่จึงเป็นสิ่งที่น่าระวังเมื่อมีทางพอแก้ไขได้เพราะไม่เคยอำนวยความสะดวกอะไรจะควรชมเชยแต่อย่างใด ด้วยเหตุดังกล่าวนี้แล ที่พ่อแม่จะต้องยอมรับความหนักใจไร้สุขเกี่ยวแก่การอบรมสั่งสอนลูก ๆ เพื่อความฉลาดจนสุดความสามารถ จากนั้นก็ส่งเข้าโรงเรียนเพื่อผู้อื่นช่วยอบรมสั่งสอนให้เบามือลง และเป็นการเริ่มความรู้ความฉลาดให้แก่เด็กอีกทางหนึ่ง ที่เรียกว่า ปลูกโพธิ์ คือปลูกความรู้ความฉลาดให้แก่เด็ก เวลาโตขึ้นพ่อแม่ก็เบาใจ ไม่มารบกวนให้ต้องพลอยหนักใจด้วยอยู่เสมอ

บุตรธิดาที่เป็นฝ่ายเอาเปรียบบิดามารดาตลอดมา ควรทำความระลึกและทำการแก้ตัวเพื่อปลดปล่อยหนี้ด้วยการประพฤติดีเยี่ยมบุตรที่มีพ่อแม่เป็นเจ้าของและคอยประคับประคองตลอดมา จะทำสิ่งใดควรคำนึงถึงความผิดถูกเสมอทุก ๆ กรณี โปรดระวังอย่านำอัตตาคาริปไตยคือถือความอยากอันไม่มีขอบเขตเข้ามาเป็นใหญ่ทางความประพฤติ และกิจการทุกอย่าง มันจะมาทำลายล้างผลาญสิ่งที่เป็นธรรมคือความถูกต้องดงามให้บรลัยหายสูญไปหมด ไม่ปรากฏความดีเหลือติดตัว จะเสียทั้งตัวเรา เสียทั้งน้ำใจคือความหวังของท่านที่เป็นบิดามารดาซึ่งเลี้ยงมายาก โตขึ้นมาแล้วแทนที่จะเป็นเครื่องตอบแทนความหวังพอให้เย็นใจหายห่วง แต่กลับขาดทุนสูญลูกไปทั้งคนที่กลายเป็นเหยื่อแห่งความชั่วตัวภัย จึงโปรดทำตัวให้สมกับเป็นลูกทั้งคนและได้รับการปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยข้าวบิ๋บน้ำนม ขนม นม เนย เครื่องบำรุงรักษาซึ่งล้วนเป็นของดี ๆ มีราคาแพง สมชาติแห่งมนุษย์บริสุทธิ์สมบูรณ์ด้วยวาสนาบุญญาภิสมภาร แม้เราผู้ได้รับสมบัติแห่งความเป็นมนุษย์จะไม่ทราบด้วยญาณวิถิเหมือนสัตัพัญญูศาสดาสอนโลก แต่ก็ควรภาคภูมิใจในผลบุญของเราที่ได้ก่อสร้างไว้อย่างพอเพียง ผลจึงทำให้เราเห็นประจักษ์ตาอยู่เวลานี้ นี่คือผลบุญของเราแท้ ไม่สงสัยว่าใครจะมายินยอมเสียสละสิ่งที่มีคุณค่ามากขนาดมนุษย์สมบัติยกให้

เรา ส่วนตนยอมเป็นคนหมดหวังนั่งกอดทุกข์ ดังนี้ จะไม่มีในไตรโลกชาติคือแดนสมมติ
อันนี้ ดังนั้นจึงควรอบอุ่นในวาสนาของตนและพยายามรักษาส่งเสริมร่างกายจิตใจที่ได้มา
ด้วยบุญนี้ให้ดำเนินไปในทางที่ชอบ เมื่อได้ยินคำของพ่อแม่ท่านว่า “อย่า ๆ” เรารีบเหียบ
เบรคคือ รังสติทันที่อย่าฝ่าฝืนท่าน นั่นคือโอวาทของพรหมท่านสอนบุตรธิดาของท่าน
ไม่ใช่เสียงสัตว์นรกตัวปลิ้นปล้อนหลอกลวงมาหลอกต้มเรา แต่นั่นคือโอวาทที่บริสุทธิ์
ของท่านมอบให้บุตรธิดาของท่านต่างหากเพื่อรับเอาไปประดับตัวและเกิดเกียรติท่าน
โปรดรับเอาทั้งเครื่องบำรุงร่างกายคืออาหาร ทั้งเครื่องบำรุงรักษาจิตใจคือโอวาทคำสั่งสอน
จากท่าน เราจะเป็นคนดี โปรดเชื่อคำสั่งสอนของพ่อแม่ ไม่มีส่วนเสียหาย เพราะออก
มาจากใจเมตตาที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ หากจะมีบ้างก็อาจเป็นเพราะความสับสนซึ่งอาจมีได้ ใน
กรณีเช่นนั้นแม้เราจะเรียนปรึกษาท่านก็ยังได้ ผู้เขียนขอรับรองท่านที่เป็นบุตรธิดาโปรดรับ
เอาโอวาทท่านไปประดับตน คือกายวาจาใจ จะเป็นผู้สงบเสงี่ยมสวยงามและเด่นในปวงชน
ทางมารยาทและศีลธรรม ขอย้ำอีกครั้งว่าความคึกคะนองน้ำล้นฝั่งที่อยู่ในดวงใจของท่าน
เองนั้น อย่าปล่อยตัวให้มันฉุดลากพาเราออกที่วุ่นพ่นพ่น เดียวมันจะฉุดลากเอาวาจาเรา
ออกไปพูดพ่นพ่นไว้สวระตะไป เดียวมันจะฉุดลากเอากายเราออกไปประพุดิพ่นพ่น
เพื่อผลาญความดีเสียหมด แล้วมันจะฉุดลากเราไปเที่ยวตรอกนั้นชอยนี้ โรงนั้นโรงนี้
ไม่ยอมให้ยับยั้งชั่งตวงดูเหตุผลชั่วที่กำลังเกิดกับตัว พอได้อย่างใจมันทุกอย่างแล้ว มันจะ
ลากเข้าโรงผีดิบคือตายทั้งเป็น เหมือนทั้งที่ยังไม่เนา พอเห็นว่าเราหมดตัวจริง ๆ แล้ว มัน
จะปล่อยทิ้งไว้ให้เราเสวยกรรมชั่วของตัวแต่ผู้เดียว ส่วนมันไม่ยอมเหลียวมอง เราเองก็มี
แต่หนึ่งแน่ไปเลย ถ้าเป็นสัตว์ก็เพียงกระดิกได้แต่หู ส่วนร่างกายหมดกำลังต้านทานเสียสิ้น
แล้ว ฉะนั้น จึงโปรดระวังให้มากกว่าเรื่องพรพวคนี้ สมบัติในโลกไม่มีอะไรมีคุณค่ายิ่งกว่า
ตัวเรา จงประคองด้วยดี อย่าให้พลาดท่าเสียทีด้วยความชั่วลามก ถ้าพลาดไปแล้วจะเกิด
ใหม่เพื่อแก้ตัวไม่ได้ เพราะเราเป็นคนไม่ใช่ตุ๊กตาพอจะปั้นเอาใหม่ได้ และโปรดฟังให้
ถึงใจจริงว่า “ความชั่ว” อะไรชั่วเป็นไม่ดีทั้งนั้น เพราะเป็นที่รวมลงแห่งความทุกข์ สิ่งไม่
พึงปรารถนาทั้งหมด จึงไม่ควรให้คำว่า “ชั่ว” กลับกลายเป็นเรา จะไม่มีโลกอยู่ แต่จะ
เป็นไฟไปหมดทั้งร่างกายจิตใจ

อนึ่ง คำว่ากล่าวของพ่อแม่เป็นคำศักดิ์สิทธิ์และบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ควรทำความเคารพและนับถือเป็นหลักใจอย่างสำคัญจนวันอาวसान จะหลงลืมอะไรก็พอทำเนา แต่โปรดอย่าหลงลืมคุณและคำสั่งสอนอบรมของท่าน จะเป็นผู้เจริญทั้งปัจจุบันและอนาคต เคยเห็นลูกที่ไม่เชื่อฟังคำอบรมของพ่อแม่ โดยมากมักเอาตัวไปไม่รอด จะมีความรู้ความฉลาดเพียงไรก็มีช่องโหว่พาให้เสื่อมทรามจนได้ ทั้งนี้อาจจะขึ้นอยู่กับกรรมตัวและวางตัวก็ไม่อาจทราบได้ แต่ผู้ที่เชื่อฟังท่านปรากฏมีความเจริญโดยลำดับ เวลาตกตาดาคือเวลาถึงคราวจำเป็นจริง ๆ โปรดระลึกถึงพระคุณของคุณของท่านที่เราเคยทำความเอื้อเฟื้อต่อท่านมา คุณนั้นจะดลบันดาลให้ผ่านพ้นอุปสรรคไปได้โดยไม่น่าเชื่อ แต่ก็ได้ปรากฏและได้เชื่อเสียแล้ว ไม่ทราบว่างมงายหรือมจริง ทั้งนี้เราเคยแน่ใจมาพอจะเป็นพยานแห่งความอาจหาญให้นำมาเขียนเพื่อท่านผู้อ่านซึ่งอยู่ในสภาพเช่นเดียวกันนำไปพิจารณา โดยกล้าเสี่ยงต่อคำตำหนิซึ่งอาจมีตามวิสัยของนานาจิตตัง จะเขียนอย่างอื่นก็เกรงจะเป็นการโกหก จึงเขียนตามความรู้สึกจะเป็นที่สบายใจแม้จะถูกตำหนิว่าโกหกไม่จริงก็ยอมรับเอาตามหลักความจริง ไม่ว่าสิ่งที่มีวิญญานหรือไม่มีวิญญานย่อมมีคุณภาพมากน้อยตามชนิดอยู่ในตัวของมัน เช่นไม้ที่มีชนิดและคุณภาพต่าง ๆ กันย่อมมีประโยชน์อยู่ในตัวของมัน ผู้สนใจนำมาทำประโยชน์ก็อำนวยความสะดวกให้เท่าที่ควรแก่คุณภาพของมันและความฉลาดของผู้ไปเกี่ยวข้อง แทบทุกสิ่งในโลกย่อมมีประโยชน์แก่ผู้รู้จักใช้ แต่ไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ไม่สนใจและไม่รู้จักใช้ คุณธรรมมีประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกก็เช่นเดียวกัน ย่อมขึ้นอยู่กับผู้สนใจปฏิบัติรักษา คุณธรรมก็อำนวยความสะดวกแก่ผู้นั้น ๆ ตามลำดับจนไม่มีประมาณ กตัญญูทศเวทิตาคณ ที่ใคร ๆ ก็ตาม เคยบำเพ็ญต่อท่านที่เคยมีคุณแก่ตน เมื่อถึงคราวจำเป็นและต้องการ ระลึกถึงก็ย่อมมีหวังได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกับสิ่งที่มีคุณภาพต่างอื่น ๆ ถ้าเป็นเรื่องเหลวไหลพระพุทธานุเจ้าก็ไม่ทรงสอนโลกให้ปฏิบัติบำเพ็ญตลอดมาจนถึงพวกเราได้ถือเป็นคติตัวอย่างและปฏิบัติตามท่านอยู่ทุกวันนี้ คำสั่งสอนเกี่ยวกับบุญคุณนี้ จึงมีหลักประกันอยู่ที่พระพุทธานุเจ้าผู้ทรงประกาศสอน ธรรมเป็นผู้รู้ยิ่งเห็นจริงไม่โกหก หลอกหลวง นี่เป็นจุดที่รวมหัวใจประชาชนชาวพุทธเรา จึงขอเชิญท่านระลึกถึงบุญคุณท่านผู้เคยมีพระคุณต่อเราอย่าลืมนะ มีบิดามารดาเป็นต้น วันหนึ่งได้มาก ๆ ครั้งยิ่งดีมีกำไรมาก และอบอุ่นใจตลอดเวลาด้วย

การอธิบายเรื่องบุตริตตามากก็มากพอควร ท่านผู้สนใจอยากทราบคุณและโทษในเรื่องนี้ที่แสดงไว้ในลักษณะต่าง ๆ กันก็ควรจะทราบได้พอสมควรตามที่อธิบายผ่านมาแล้ว จึงขอสรุปความเรื่องบุตริตที่มีหลายจำพวกลงพอให้ท่านผู้อ่านพิจารณาตามและนำไปสั่งสอนบุตรหลานของท่านตามที่เห็นควรดังนี้ คือ บุตริตจำพวก อภิชาติบุตรหนึ่ง อนุชาติบุตรหนึ่ง ทั้งสองนี้เป็นบุตริตประเภทที่ส่งเสริมทะนุบำรุงน้ำใจบิดามารดา ผู้ประคับประคองเลี้ยงดูให้มีความอบอุ่นเบาใจ ทั้งในเวลาปกติและเวลาเจ็บไข้ได้ทุกข์ ทั้งเวลาจวนตัวและวาระสุดท้ายที่จะเปลี่ยนจากความเป็นพ่อเป็นแม่กันไปสู่ภพสุภูมิเอกภพกำเนิดใหม่ตามกฎของวิบากซึ่งเป็นสมบัติของคนที่สร้างไว้ ไม่หวังหน้าหวังหลัง และเป็นบุตริตที่ดำรงวงศ์สกุลตามจารีตประเพณีด้วยความสม่ำเสมอที่ควรจัดว่าเป็นบุตริตที่ดี และถือเป็นตัวอย่างต่อไป เมืองไทยเราจะเป็นเมืองที่สง่างามด้วยระเบียบขนบธรรมเนียมประเพณีไปตลอดกาลปาวสาน บุตริตจำพวกอวชาติบุตรหนึ่ง บุตรคือผู้ลอก ผู้สังหารทรัพย์สมบัติของบิดามารดาจนเกลี้ยงสะอาดเหมือนเขาล้างถ้วยล้างชามหนึ่ง บุตรผู้เป็นข้าศึกคิดเล็กจากความเป็นลูก และเล็กจากความนับถือว่าเป็นพ่อเป็นแม่กันเมื่อบิดามารดาไม่มีสมบัติเหลือติดตัวพอจะได้ลอกต่อไปอีกแล้วหนึ่ง บุตรคือลากพ่อแม่เข้าไปห้องขังหรือตระวางด้วยเพราะความรักสงสารเวลาตนไปเข้าห้องขังหรือติดคุกติดตระวางเพราะความชั่วของตัวหนึ่ง เหล่านี้เป็นจำพวกที่ทำลายล้างผลาญพ่อแม่ ทั้งทางจิตใจและโภคทรัพย์เกียรติยศชื่อเสียงตลอดวงศ์สกุลให้ย่อยยับอันแสง และเสียเรี่ยวเสียแรงที่อุตสาหกรรมเลี้ยงดู และเสียทรัพย์สมบัติที่ตะเกียกตะกายหามาพอกพูนเลี้ยงดูเปล่า ๆ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย และยังทำให้บิดามารดาขาดทุนสูญทรัพย์อปริยายไปร้อยแปดไม่มีขึ้นดี ไม่ควรถือเป็นเยี่ยงอย่างต่อไป จะกลายเป็นโรคเรื้อรังระบาดและเพศฆาตสังหารวงศ์สกุลและประเทศชาติกลายเป็นประเภทเนรคุณไม่มีบุญบาปติดสันดานมนุษย์สืบโลก อีกต่อไป

